

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Ιωάννης Γαλαντόμος · Δήμητρα Μελισσαροπούλου · Θωμαΐς Ρουσουλιώτη,
Ευάνθη Α. Παπανικόλα · Ευφροσύνη-Ζωή Γεωργίου · Φάνης Ζάγουρας · Νίκος Μαθιουδάκης

ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ
η γλώσσα μας

Τετράδιο
εργασιών

2

Δ' δημοτικού

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

Η γλώσσα μας

Δ΄ Δημοτικού

ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

Β΄ τεύχος

Επιστημονική Επιτροπή Αξιολόγησης

Συντονιστής / Αξιολογητής

Αξιολογητής

Αξιολογήτρια

Τεχνική Εμπειρογνώμονας

Επικουρική Εμπειρογνώμονας

**Υπεύθυνος του μαθήματος/γνωστικού
αντικειμένου στο πλαίσιο της Πράξης**

Παπακυπαρίσσης Αναγνώστης

Εν ενεργεία Εκπαιδευτικός

Χατζημπύρος Κωνσταντίνος

Εν ενεργεία Εκπαιδευτικός

Δαναβασίλη Στυλιανή

Εν ενεργεία Εκπαιδευτικός

Μαλάμου Ελένη

Πτυχιούχος Πληροφορικής

Καμβίσιου Σταματία

Διπλωματούχος Τεχνολογίας Γραφικών Τεχνών

Αθανάσιος Γιαννίκας, Σύμβουλος Α΄ ΙΕΠ

Μέλος της Επιστημονικής Ομάδας Έργου (ΕΟΕ) της Πράξης

Πράξη με τίτλο: «Συγγραφή, Αξιολόγηση και Ένταξη Διδακτικών Βιβλίων στο Μητρώο Διδακτικών Βιβλίων και στην Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Διδακτικών Βιβλίων» με κωδικό ΟΠΣ 6010165 στο Πρόγραμμα «Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Συνοχή» 2021-2027

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Σπυρίδων Δουκάκης

Πρόεδρος του Δ.Σ. του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Υπεύθυνη Πράξης

Πολυξένη Μπίλλα

Σύμβουλος Α΄ του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Προϊσταμένη Τμήματος Β΄ Προγραμμάτων Σπουδών και Εκπαιδευτικού Υλικού

Αναπληρώτρια Υπεύθυνη Πράξης

Άννα-Αικατερίνη Λυκούρη

Σύμβουλος Α΄ του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

**«Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης»
και το Πρόγραμμα «Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Συνοχή»**

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Ιωάννης Γαλαντόμος, Δήμητρα Μελισσαροπούλου, Θωμαΐς Ρουσουλιώτη,
Ευάνθη Α. Παπανικόλα, Ευφροσύνη-Ζωή Γεωργίου, Φάνης Ζάγουρας, Νίκος Μαθιουδάκης

Η γλώσσα μας

Δ΄ Δημοτικού

ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

Β΄ τεύχος

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

Η γλώσσα μας | Δ' Δημοτικού

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ	Ιωάννης Γαλαντόμος , Καθηγητής Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Επιστημονικός Υπεύθυνος Δήμητρα Μελισσαροπούλου , Καθηγήτρια Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης Θωμαΐς Ρουσουλιώτη , Μέλος ΕΔΙΠ Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, Δρ Γλωσσολογίας Ευάνθη Α. Παπανικόλα , Σχολική Σύμβουλος, Δρ Γλωσσολογίας Ευφροσύνη-Ζωή Γεωργίου , Εκπαιδευτικός ΠΕ70 Φάνης Ζάγουρας , Εκπαιδευτικός ΠΕ70, Δρ Γλωσσολογίας Νίκος Μαθιουδάκης , Μέλος ΣΕΠ Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου
ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ	Δημήτρης Χαλκιόπουλος , Γραφίστας
ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ	Άννα Πατρινού , Γραφίστρια
ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ - ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ	Ευαγγελία Γουτιάνου , Εικονογράφος - Γραφίστρια
ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΨΗΦΙΑΚΩΝ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΩΝ	Συγγραφική Ομάδα Στέφανος Γιασιράνης , Εκπαιδευτικός, Δρ Παιδαγωγικής Σταυρούλα Αντωνοπούλου , Εκπαιδευτικός, Δρ Γλωσσολογίας
ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΨΗΦΙΑΚΩΝ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΩΝ	Σταυρούλα Αντωνοπούλου , Εκπαιδευτικός, Δρ Γλωσσολογίας
ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΕΡΩΝ	Δημήτρης Σεμιτέκολο , Γραφίστας - Σχεδιαστής Ιστοσελίδων
ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ - ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ	Ελένη Καραντζόλα , Καθηγήτρια Πανεπιστημίου Αιγαίου

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

5. Τι εκφράζουμε μέσα από την τέχνη;7

5.1 Πώς θα ήταν η ζωή μας χωρίς χρώματα;.....8	8
5.2 Πώς οι τέχνες μπορούν να αλλάξουν τον τρόπο ζωής μας;.....15	15
5.3 Πώς θα ήταν μια βόλτα στο μουσείο;.....19	19
5.4 Πώς μπορούμε να γίνουμε κι εμείς «καλλιτέχνες»28	28

6. Πώς συνυπάρχουμε με τους γύρω μας σε έναν «πολύχρωμο» κόσμο;31

6.1 Πώς συμπεριφερόμαστε στο διαφορετικό από εμάς;32	32
6.2 Πώς μιλάμε για το διαφορετικό;40	40
6.3 Πότε λαμβάνουμε υπόψη και σεβόμαστε το διαφορετικό;47	47
6.4 Πώς θα μπορούσε να μοιάζει ο δικός μας «πολύχρωμος» κόσμος;.....53	53

7. Πώς μπορούμε να αλλάξουμε τον κόσμο;55

7.1 Ποιοι/ποιες και πώς προσπάθησαν να αλλάξουν τον κόσμο;.....56	56
7.2 Μπορούν τα παιδιά ν' αλλάξουν τον κόσμο;60	60
7.3 Πώς μπορούμε ε μ ε ί ς να δράσουμε για ν' αλλάξουμε τον κόσμο;67	67
7.4 Μπορούμε να αφηγηθούμε τη ζωή και τη δράση ενός/μίας επαναστάτη/τριας για έναν καλύτερο κόσμο;75	75

Τα σύμβολα του βιβλίου

Αναπτύσσουμε τις δεξιότητές μας

Κατανοούμε προφορικά κείμενα		Κατανοούμε γραπτά κείμενα	
Παράγουμε προφορικό λόγο		Συνθέτουμε και γράφουμε κείμενα	

Χτίζουμε τη γραμματική και το λεξιλόγιό μας

Μαθαίνουμε νέα γραμματικά φαινόμενα		Εμπεδώνουμε όσα γνωρίζουμε	
Εμπλουτίζουμε το λεξιλόγιό μας		Μαθαίνουμε ορθογραφία	

Εργαζόμαστε μαζί στην τάξη

Συζητάμε στην τάξη		Δουλεύουμε στον ρυθμό μας	
Χωριζόμαστε σε ομάδες		Βλέπουμε τι μάθαμε	
Παρακολουθούμε βίντεο			

Θα μας βοηθήσουν και αυτά....

Παρατηρούμε τον βαθμό δυσκολίας των δραστηριοτήτων		
Διαβάζουμε τις στρατηγικές και σχεδιάζουμε τις κινήσεις μας		

ΕΝΟΤΗΤΑ

5

Τι εκφράζουμε
μέσα από την
τέχνη;

Εμπλουτίζουμε

τις γνώσεις μας
για τα ρήματα α΄
και β΄ συζυγίας
ενεργητικής
και παθητικής
φωνής

Αναγνωρίζουμε

τις λειτουργίες
των εγκλίσεων

Αξιοποιούμε

τους άκλιτους
τύπους σε -οντας
και -ώντας

Πώς θα ήταν η ζωή μας χωρίς χρώματα;

5.1

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

Μαθαίνουμε:

- να αναγνωρίζουμε τις λειτουργίες των εγκλίσεων των ρημάτων
- να χρησιμοποιούμε την υποτακτική και την προστακτική

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

Α. Μαθαίνουμε πώς σχηματίζονται και πώς λειτουργούν οι εγκλίσεις των ρημάτων

Οι τύποι των ρημάτων που δηλώνουν τη στάση του/της ομιλητή/τριας ονομάζονται **εγκλίσεις**. Στα νέα ελληνικά έχουμε τρεις εγκλίσεις: Οριστική, Υποτακτική και Προστακτική.

ΟΡΙΣΤΙΚΗ	ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ	ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ
Η οριστική εκφράζει ένα γεγονός βέβαιο και πραγματικό.	Η υποτακτική εκφράζει κάτι που επιθυμούμε ή περιμένουμε ίσως να γίνει.	Η προστακτική εκφράζει προσταγή, παράκληση, ευχή, οδηγία.
Οριστική έγκλιση έχουν όλοι οι χρόνοι των ρημάτων.	Η Υποτακτική εισάγεται κυρίως με το <i>να</i> και το <i>ας</i> .	Η Προστακτική είναι είτε εξακολουθητική είτε συνοπτική.
Η άρνηση σχηματίζεται με το δε(ν) .	Είναι εξακολουθητική, συνοπτική και συντελεσμένη. Η άρνηση σχηματίζεται με το μη(ν) .	Έχει μόνο δύο πρόσωπα, το β' ενικό και β' πληθυντικό. Η άρνηση σχηματίζεται με το μη(ν) .
Παραδείγματα: <i>Χθες έβρεχε όλη μέρα</i> <i>Η γη γυρίζει.</i> <i>Δε θα κοιμηθώ νωρίς.</i>	Παραδείγματα: <i>Θέλω να πάω βόλτα.</i> <i>Ας διαβάσουμε.</i> <i>Να μην αργήσουμε.</i>	Παραδείγματα: <i>Έλα εδώ!</i> <i>Άκουσέ με!</i> <i>Μη φωνάζετε!</i>

Περισσότερες πληροφορίες και παραδείγματα για τις λειτουργίες των εγκλίσεων

1 Διαβάζουμε το παρακάτω κείμενο, συζητάμε και αναγνωρίζουμε τις εγκλίσεις των ρημάτων που είναι με έντονα γράμματα.

Ακούσατε, ακούσατε, ζωγράφοι ξακουστοί και μη ξακουστοί, όποιος από εσάς καταφέρει **να φτιάξει** ένα χαμογελαστό πορτρέτο της πριγκίπισσας Λίζας, **θα κερδίσει** ολόκληρο το βασίλειο και τη Λίζα για γυναίκα του

2 🌊 Ξαναγράφουμε το κείμενο, χρησιμοποιώντας τον αρνητικό τύπο των ρημάτων.

ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ ΕΓΚΛΙΣΗ

Η Υποτακτική σχηματίζει τύπους κυρίως στον **ενεστώτα** (ως εξακολουθητικό ποιόν ενέργειας), τον **αόριστο** (ως συνοπτικό ποιόν ενέργειας) και τον **παρακείμενο** (ως συντελεσμένο ποιόν ενέργειας)

να + ποιόν ενέργειας του ρήματος

Για παράδειγμα: *να γράφω - να γράψω - να έχω γράψει.*

Όμως, υπάρχουν και άλλοι τύποι υποτακτικής που παράγονται επίσης με το να, π.χ. *να έγραφα - να έγραφα - να είχα γράψει.*

Κλιτικά επιθήματα ρημάτων υποτακτική:

Σημείωση: Η υποτακτική δε διαφοροποιεί χρονικές βαθμίδες.

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗ ΦΩΝΗ

Ενεστώτας	Αόριστος
α΄ συζυγία: -ω, -εις, -ει, -ουμε, -ετε, -ΟΥΝ	α΄ συζυγία: -ω, -εις, -ει, -ουμε, -ετε, -ΟΥΝ
β΄ συζυγία: -ώ, -άς/είς, -ά/εί, -άμε/ούμε, -άτε/είτε, -ούν	β΄ συζυγία: -ω, -εις, -ει, -ουμε, -ετε, -ΟΥΝ

ΠΑΘΗΤΙΚΗ ΦΩΝΗ

Ενεστώτας	Αόριστος
α΄ συζυγία: ομαι, -εσαι, -εται, -όμαστε, εστε, -ονται	α΄ συζυγία: -ώ, -είς, -εί, -ούμε, -είτε, -ούν
β΄ συζυγία: -ιέμαι/-ούμαι, -ιέσαι/-είσαι, -ιέται/-είται, -ιόμαστε/-ούμαστε, -ιέστε/-είστε, -ιούνται/-ούνται	β΄ συζυγία: -ώ, -είς, -εί, -ούμε, -είτε, -ούν

Επίσης, ο Παρακείμενος Υποτακτικής τόσο ενεργητικής όσο και παθητικής φωνής σχηματίζεται με το **να** συνοδευόμενο από τον τύπο του Παρακειμένου Οριστικής.

ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ ΕΓΚΛΙΣΗ

Η Προστακτική σχηματίζει **ενεστώτα** (ως εξακολουθητικό ποιόν ενέργειας) και **αόριστο** (ως συνοπτικό ποιόν ενέργειας).

Για παράδειγμα: *γράφε - γράψε*

Σημαντικό είναι πως έχει μόνο δύο πρόσωπα: το β' ενικό και β' πληθυντικό.

Κλιτικά επιθήματα ρημάτων προστακτικής:

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗ ΦΩΝΗ

Ενεστώτας	Αόριστος
α' συζυγία: -ε, -ετε	α' συζυγία: -ε, -στε
β' συζυγία: -α/-, -άτε/-είτε	β' συζυγία: -ε, -τε

Σημείωση:

Η προστακτική δε διαφοροποιεί χρονικές βαθμίδες.

ΠΑΘΗΤΙΚΗ ΦΩΝΗ

Ενεστώτας	Αόριστος
α' συζυγία: (-ου), (-εστε)	α' συζυγία: -σου, -είτε
β' συζυγία: -	β' συζυγία: -σου, -είτε

Σχηματισμός Προστακτικής Αορίστου ανώμαλων ρημάτων

ανεβαίνω: ανέβα, ανεβείτε	βρίσκω: βρες, βρείτε
κατεβαίνω: κατέβα, κατεβείτε	βλέπω: δες, δείτε
μπαίνω: μπες, μπείτε	λέω: πες, πείτε ή πέστε
βγαίνω: βγες, βγείτε	πίνω: πιες, πιείτε
έρχομαι: έλα, ελάτε	παίρνω: πάρε, πάρτε
μένω: μείνε, μείνετε	τρώω: φάε, φάτε
φεύγω: φύγε, φύγετε	σηκώνομαι: σήκω, σηκωθείτε
πλένω: πλύνε, πλύνετε ή πλύντε	

5.1 Πώς θα ήταν η ζωή μας χωρίς χρώματα;

Κλιτικά παραδείγματα προστακτικής ενεργητικής και παθητικής φωνής

5 Συμπληρώνουμε τον παρακάτω πίνακα, σχηματίζοντας την προστακτική β' ενικού και πληθυντικού προσώπου.

ΡΗΜΑ	ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ	ΡΗΜΑ	ΑΟΡΙΣΤΟΣ
κοιτάζω		λύνω	
κρατώ		μένω	
προσέχω		ντύνομαι	
γελώ		ανεβάζω	
ταξιδεύω		φεύγω	
διαβάζω		ασχολούμαι	
νικώ		λέω	
διασκεδάζω		καταλαβαίνω	
μαγειρεύω		παίζω	
βοηθώ		ονειρεύομαι	

6 Γράφουμε προτάσεις σε υποτακτική, χρησιμοποιώντας τα ρήματα *γράφω, έρχομαι, πηγαίνω, ρωτώ, τρέχω, σηκώνομαι, μαθαίνω, βρίσκω, διαβάζω, παίζω* σε οποιοδήποτε τύπο του ρήματος.

Διάκριση κλιτικών επιθημάτων της προστακτικής στην ενεργητική και την παθητική φωνή

Σχηματισμός συνοπτικής προστακτικής

Ο σχηματισμός της προστακτικής του β' προσώπου του πληθυντικού αριθμού της ενεργητικής φωνής α' και β' συζυγίας έχει ως εξής:

θέμα αορίστου + **-τε** (αρκετές φορές και **-ετε**)

Π.χ.	λύνω	-	λύ στε (λύ σετε)
	παίζω	-	παί ξτε (παί ξετε)
	αγαπώ	-	αγαπ ήστε (αγαπ ήσετε)
	θεωρώ	-	θεωρ ήστε (θεωρ ήσετε) κ.ο.κ.
αλλά και:	μαθαίνω	-	μά θετε
	καταλαβαίνω	-	καταλά βετε
	φύγε	-	φύ γετε κ.ά.

Διαπιστώνουμε λοιπόν πως έχουμε όμοιο τύπο στην συνοπτική προστακτική του β' προσώπου πληθυντικού αριθμού της α' και β' συζυγίας ενεργητικής φωνής (λ.χ. λύ**σετε**, αγαπ**ήσετε**, μά**θετε**) και στην υποτακτική του β' προσώπου πληθυντικού αριθμού αντίστοιχα (λ.χ. να λύ**σετε**, να αγαπ**ήσετε**, να μά**θετε**).

Μάθετε για αύριο το μάθημα της Ιστορίας.

Θα ήθελα **να μάθετε** για αύριο το μάθημα της Ιστορίας

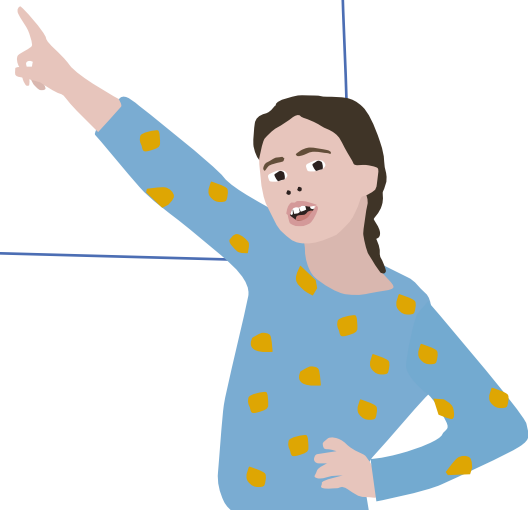
Σημείωση: Ιδιαίτερη προσοχή στην ορθογραφία του τύπου της συνοπτικής προστακτικής β' προσώπου πληθυντικού αριθμού της β' συζυγίας ενεργητικής φωνής (λ.χ. θεωρ**ήστε**, κινή**στε**, πληροφ**ορήστε**) σε σχέση με τον τύπο της οριστικής β' προσώπου πληθυντικού αριθμού της β' συζυγίας παθητικής φωνής (λ.χ. θεωρ**είστε**, κιν**είστε**, πληροφ**ορείστε**).

Πληροφορήστε τους συναδέλφους σας για τα νέα.

(Εσείς πρέπει να ενημερώσετε τους άλλους για τα νέα)

Πληροφορείστε από τους συναδέλφους σας για τα νέα.

(Εσείς ενημερώνετε από τους άλλους για τα νέα.)

5.1 Πώς θα ήταν η ζωή μας χωρίς χρώματα;

7 Συμπληρώνουμε τον παρακάτω πίνακα, σχηματίζοντας την προστακτική β' ενικού και πληθυντικού προσώπου.

ΡΗΜΑ	ΕΝΙΚΟΣ	ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ
αδικώ		
επαινώ		
κινώ		
μισώ		
στερώ		

8 Γράφουμε προτάσεις και με τους δύο τύπους, επιλέγοντας τρία (3) από τα παραπάνω ρήματα. Συζητάμε το διαφορετικό νόημα των προτάσεων.

1. _____

2. _____

3. _____

Περισσότερα παραδείγματα κατανόησης της συνοπτικής προστακτικής.

Επίσκεψη στο Μουσείο Μπενάκη

Πώς οι τέχνες
μπορούν να
αλλάξουν τον
τρόπο ζωής μας;

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

Μαθαίνουμε:

- να σχηματίζουμε ρήματα ενεργητικής και παθητικής φωνής στο συνοπτικό ποιόν ενεργείας
- να ξεχωρίζουμε τους άκλιτους τύπους σε -οντας και -ώντας
- να διακρίνουμε τα ρήματα σε μεταβατικά και αμετάβατα

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

A. Σχηματίζουμε ρήματα στο συνοπτικό ποιόν ενεργείας

Στον πίνακα βλέπουμε τη χρονική βαθμίδα και το ποιόν ενέργειας ανά χρόνο:

χρόνος	χρονική βαθμίδα	ποιόν ενέργειας	παράδειγμα
ενεστώτας	παρόν	εξακολουθητικό	γράφω
παρατατικός	παρελθόν	εξακολουθητικό	έγραφα
εξακολουθητικός μέλλοντας	μέλλον	εξακολουθητικό	θα γράφω
αόριστος	παρελθόν	συνοπτικό	έγραψα
συνοπτικός μέλλοντας	μέλλον	συνοπτικό	θα γράψω
παρακείμενος	παρόν	συντελεσμένο	έχω γράψει
υπερσυντέλικος	παρελθόν	συντελεσμένο	είχα γράψει
συντελεσμένος μέλλοντας	μέλλον	συντελεσμένο	θα έχω γράψει

Όταν το ρήμα βρίσκεται στην υποτακτική τότε για το ποιόν ενέργειας διακρίνουμε:

ποιόν ενέργειας		ενεργητική φωνή	παθητική φωνή
εξακολουθητικό	(υποτακτική ενεστώτα)	να δένω	να δένομαι
συνοπτικό	(υποτακτική αορίστου)	να δέσω	να δεθώ
συντελεσμένο	(υποτακτική παρακειμένου)	να έχω δέσει	να έχω δεθεί

5.2 Πώς οι τέχνες μπορούν να αλλάξουν τον τρόπο ζωής μας;

Όταν το ρήμα βρίσκεται στην προστακτική τότε για το ποιόν ενέργειας διακρίνουμε:

ποιόν ενέργειας		ενεργητική φωνή	παθητική φωνή
εξακολουθητικό	(προστακτική ενεστώτα)	δένε	-
συνοπτικό	(προστακτική αορίστου)	δέσε	δέσου

Σημείωση: Η υποτακτική δεν έχει χρόνο. Όμως, υιοθετεί τη χρονική βαθμίδα του ρήματος της κύριας πρότασης.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

Β. Σχηματίζουμε τους άκλιτους τύπους σε -οντας και -ώντας

Στα νέα ελληνικά, τα ρήματα ενεργητικής φωνής δημιουργούν ορισμένους ρηματικούς τύπους με επιρρηματική λειτουργία, καθώς μας δίνουν περισσότερες πληροφορίες για το πώς γίνεται αυτό που περιγράφει το ρήμα.

Οι τύποι αυτοί είναι άκλιτοι και σχηματίζονται σε **-οντας** ή **-ώντας**. Για παράδειγμα:

Η Ελένη πέρασε όλο το απόγευμα, διαβάζοντας στο δωμάτιό της.

Ο Ηλίας προχωρούσε, κλοτσώντας πετραδάκια στον δρόμο.

Τι πρέπει να θυμόμαστε:

Οι ρηματικοί τύποι σε -οντας και -ώντας δεν κλίνονται, ενώ τις περισσότερες φορές τους χρησιμοποιούμε για να δείξουμε τον τρόπο που γίνεται η ενέργεια του ρήματος, απαντώντας στην ερώτηση **πώς**; Για παράδειγμα: Έφυγε τρέχοντας (Πώς έφυγε; Τρέχοντας.)

Τα ρήματα της α΄ συζυγίας (που τελειώνουν σε -ω χωρίς τόνο) σχηματίζουν τον ρηματικό τύπο σε -οντας (με όμικρον και χωρίς τόνο). Όπως: *γράφω - γράφοντας, διαβάζω - διαβάζοντας, παίζω - παίζοντας*.

Τα ρήματα της β΄ συζυγίας (που τελειώνουν σε -ω με τόνο) σχηματίζουν τον ρηματικό τύπο σε -ώντας (με ωμέγα και τόνο). Όπως: *απαντώ - απαντώντας, παρακαλώ - παρακαλώντας, ρωτώ - ρωτώντας*.

1 Σχηματίζουμε άκλιτους τύπους σε **-όντας** και **-ώντας** από τα παρακάτω ρήματα.

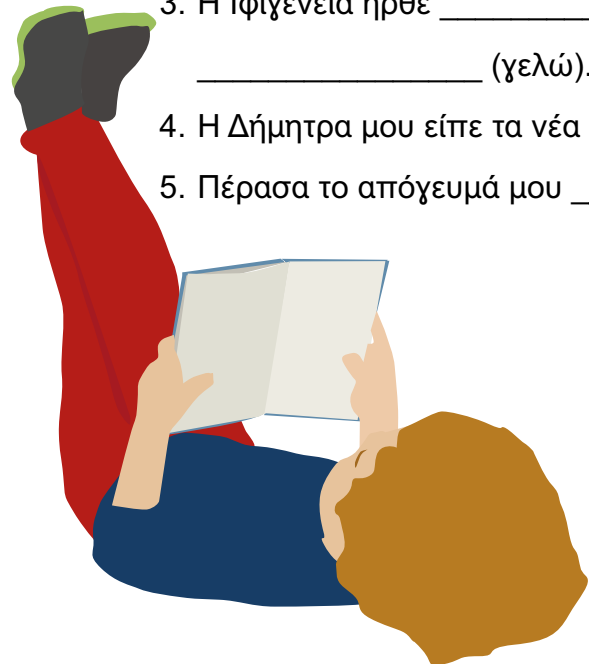
περπατώ	βγαίνω
ταξιδεύω	οδηγώ
βλέπω	κοιτώ
μετρώ	πηγαίνω
περιμένω	μιλώ

2 Συμπληρώνουμε τα κενά με ο ή ω και βάζουμε τόνο όπου χρειάζεται.

αρχίζ__οντας	σφυρίζ__ντας	προσέχ__ντας
βοηθ__ντας	ακολουθ__ντας	χρησιμοποιο__ντας
τρέχ__ντας	μπαίν__ντας	νιώθ__ντας
κολυμπ__ντας	ανεβαίν__ντας	γελ__ντας
τραγουδ__ντας	καταλαβαίν__ντας	μαγειρεύ__ντας

3 Συμπληρώνουμε τις προτάσεις με άκλιτους τύπους σε **-οντας** ή **-ώντας**.

1. _____ πας στην Πόλη (ρωτώ), λέει μια παροιμία.
2. _____ έρχεται η όρεξη (τρώω), λέει μια άλλη παροιμία.
3. Η Ιφιγένεια ήρθε _____ (κλαίω), ενώ η Ελένη έφτασε _____ (γελώ).
4. Η Δήμητρα μου είπε τα νέα της _____ από τη χαρά της. (πηδώ)
5. Πέρασα το απόγευμά μου _____ ταινίες. (παρακολουθώ)

5.2 Πώς οι τέχνες μπορούν να αλλάξουν τον τρόπο ζωής μας;

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

Γ. Διακρίνουμε τα ρήματα σε μεταβατικά και αμετάβατα

Τα ενεργητικά ρήματα ή ρήματα ενεργητικής διάθεσης δηλώνουν ότι το υποκείμενό τους ενεργεί και διακρίνονται σε μεταβατικά και αμετάβατα.

μεταβατικά ρήματα

η ενέργεια του υποκειμένου **μεταβαίνει** σε ένα άλλο πρόσωπο, ζώο ή πράγμα.

Έτσι, το ρήμα **έχει** αντικείμενο.

Π.χ. *Ο Γιώργος και η Μαρία παίζουν ένα επιτραπέζιο.*

αμετάβατα ρήματα

η ενέργεια του υποκειμένου **δε μεταβαίνει** σε ένα άλλο πρόσωπο, ζώο ή πράγμα.

Έτσι, το ρήμα **δεν έχει** αντικείμενο.

Π.χ. *Η Αλεξάνδρα κοιμάται πολύ.*

4 Σχηματίζουμε προτάσεις με τη στήλη **A** τη στήλη **B**, ώστε να βγάζουν νόημα. Έπειτα, σημειώνουμε αν τα ρήματα των προτάσεων είναι μεταβατικά ή αμετάβατα.

A

Ο Μάριος παίζει

Ο μπαμπάς έστειλε

Ο Κώστας τρέχει

Τα παιδιά φύτεψαν

Ο Νίκος έγραψε

Η ταινία άρχισε

Ο Γιάννης διαβάζει

Μου χάρισαν

Η Κική καθαρίζει

Η Μαρία μιλούσε

B

πολύ δυνατά.

ένα γράμμα χθες.

ακριβώς στην ώρα της.

ένα βιβλίο.

το σπίτι.

κιθάρα.

στην μαμά λουλούδια.

στον δρόμο.

ένα δέντρο.

κάθε μέρα.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

Μαθαίνουμε:

- να σχηματίζουμε την κλίση των επιθέτων σε:
 - ύς, -ιά, -ύ
 - ής, -ιά, -ί
 - ης, -α, -ικο
 - ας/ης, -ου, -άδικο/-ούδικο/-ήδικο
- να χρησιμοποιούμε τον κανόνα του τελικού -v
- να διακρίνουμε σύνθετα ουσιαστικά, όπως επώνυμο, ημιώροφος, κοινωφέλεια

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

Α. Σχηματίζουμε επίθετα

Κλιτικά επιθήματα σε -ύς, -ιά, -ύ

Ενικός αριθμός

Ον.	ο	-ύς	η	-ιά	το	-ύ
Γεν.	του	-ιού/-ύ	της	-ιάς	του	-ιού/-ύ
Αιτ.	τον	-ύ	τη	-ιά	το	-ύ
Κλ.	-	-ύ	-	-ιά	-	-ύ

Έτσι κλίνονται τα:

βαθύς, ελαφρύς, βαρύς,
 μακρύς, παχύς, πλατύς,
 φαρδύς, τραχύς κ.ά.

Πληθυντικός αριθμός

Ον.	οι	-ιοί	οι	-ιές	τα	-ιά
Γεν.	των	-ιών	των	-ιών	των	-ιών
Αιτ.	τους	-ιούς	τις	-ιές	τα	-ιά
Κλ.	-	-ιοί	-	-ιές	-	-ιά

Σημείωση: Ορισμένα από αυτά τα επίθετα σχηματίζονται όπως τα επίθετα σε -ύς, -εία, -ύ, όταν έχουμε πιο επίσημο ύφος λόγου.

Κλιτικά παραδείγματα σε
 ύς, -ιά, -ύ

5.3 Πώς θα ήταν μια βόλτα στο μουσείο;

1 Συμπληρώνουμε τις προτάσεις με τον σωστό τύπο του επιθέτου που βρίσκεται στην παρένθεση.

- Έφαγα ένα (ελαφρύς) γεύμα.
- Η Αττική Οδός είναι ένας (πλατύς) δρόμος.
- Το πουκάμισό του έχει (φαρδύς) μανίκια.
- Θα ήθελαν να κάνουν ένα (μακρύς) ταξίδι.
- Περπατήσαμε εκείνο το (τραχύς) μονοπάτι.
- Ποτέ δε μου άρεσαν τα (παχύς) λόγια.
- Ο πιο δυνατός πρέπει να κουβαλά τις (βαρύς) σακούλες.
- Χτες ήμουν ξύπνιος μέχρι τα (βαθύς) μεσάνυχτα.

Κλιτικά επιθήματα σε -ής, -ιά, -ί

Ενικός αριθμός

Ον.	ο	-ής	η	-ιά	το	-ί
Γεν.	του	-ή/-ιού	της	-ιάς	του	-ιού
Αιτ.	τον	-ή	τη	-ιά	το	-ί
Κλ.	-	-ή	-	-ιά	-	-ύ

Έτσι κλίνονται τα:

σταχτής, βυσσινης, θαλασσης, καφετης, κεραμιδης, τριανταφυλλης, χρυσαφης κ.ά.

Πληθυντικός αριθμός

Ον.	οι	-ιοί	οι	-ιές	τα	-ιά
Γεν.	των	-ιών	των	-ιών	των	-ιών
Αιτ.	τους	-ιούς	τις	-ιές	τα	-ιά
Κλ.	-	-ιοί	-	-ιές	-	-ιά

Σημείωση: Μερικά επίθετα σε -ης σχηματίζουν και άκλιτο τύπο σε -ί: π.χ. η πορτοκαλί φούστα, ο βυσσινί τοίχος.

Κλιτικά παραδείγματα σε -ής, -ιά, -ί

2 Συμπληρώνουμε τα σωστά κλιτικά επιθήματα των επιθέτων.

1. Χθες η Αγγελική φορούσε μια θαλασσ..... κορδέλα στα μαλλιά.
2. Θέλω να αγοράσω ένα ανθρακ..... αυτοκίνητο.
3. Μου αρέσει πολύ το τριανταφυλλ..... φόρεμα της Ελένης.
4. Μου χάρισαν μια κοραλλ..... γραβάτα.
5. Κάποια σκυλάκια είναι καφετ..... και άλλα σταχτ..... .
6. Ο Νίκος έχει στο σπίτι του έναν μεγάλο σοκολατ..... καναπέ.
7. Ο ουρανός είναι μαβ..... και μενεξεδ..... .
8. Στη βιτρίνα είδαμε μια υπέροχη πορτοκαλ..... ζακέτα.

Κλιτικά επιθήματα σε -ης, -α, -ικο

Ενικός αριθμός

Ον.	ο	-ης	η	-α	το	-ικο
Γεν.	του	-η	της	-ας	του	-ικου
Αιτ.	τον	-η	τη	-α	το	-ικο
Κλ.	-	-η	-	-α	-	-ικο

Πληθυντικός αριθμός

Ον.	οι	-ηδες	οι	-ες	τα	-ικα
Γεν.	των	-ηδων	των	-	των	-ικων
Αιτ.	τους	-ηδες	τις	-ρες	τα	-ικα
Κλ.	-	-ηδες	-	-ες	-	-ικα

Έτσι κλίνονται τα:

γκρινιάρης, τεμπέλης,
τσιγκούνης, ζηλιάρης,
κλαψιάρης, πεισματάρης,
φοβητσιάρης, κοντούλης,
μικρούλης, φτωχούλης,
κουτσομπόλης κ.ά.

Κλιτικά παραδείγματα
σε -ης, -α, -ικο

5.3 Πώς θα ήταν μια βόλτα στο μουσείο;

3 Δημιουργούμε όσες περισσότερες σύνθετες λέξεις μπορούμε, συνδυάζοντας την ομάδα Α και την ομάδα Β.

ΟΜΑΔΑ Α: αγριο-, ανοιχτο-, ασπρο-, ασχημο-, γαλανο-, καστανο-, μακρυ-, μαυρο-, σγουρο-, σταχτο-, στραβο-, ψαρο-

ΟΜΑΔΑ Β:

- μούρης:
- μάλλης:
- μάτης:
- φρύδης:
- μύτης:
- χέρης:

Κλίση επιθέτων σε -άς/ής, -ού, -άδικο/-ούδικο/-ήδικο

Ενικός αριθμός

Ον.	ο	-άς	η	-ού	το	-άδικο
Γεν.	του	-ά	της	-ούς	του	-άδικου
Αιτ.	τον	-ά	τη	-ού	το	-άδικο
Κλ.	-	-ά	-	-ού	-	-άδικο

Έτσι σε -άς κλίνονται τα:

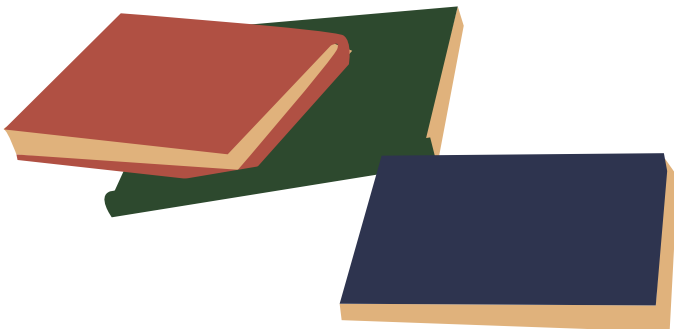
υπναράς, παραμυθάς,
φαγάς, πολυλογάς,
κοιλαράς, φωνακλάς,
λογάς κ.ά.

Πληθυντικός αριθμός

Ον.	οι	-άδες	οι	-ούδες	τα	-άδικα
Γεν.	των	-άδων	των	-ούδων	των	-άδικων
Αιτ.	τους	-άδες	τις	-ούδες	τα	-άδικα
Κλ.	-	-άδες	-	-ούδες	-	-άδικα

Παρόμοια και τα σε -ής,
για παράδειγμα:

μερακλής, μπελαλής,
καβγατζής κ.ά.

Κλιτικά παραδείγματα σε -άς/ής,
-ού, -άδικο/-ούδικο/-ήδικο

4 Ξαναγράφουμε τα παρακάτω επίθετα σε αλφαβητική σειρά. Έπειτα επιλέγουμε επτά από αυτά και φτιάχνουμε δικές μας προτάσεις.

παραμυθάς, μακρύς, τεμπέλης, θαλασσής, μερακλής, πεισματάρης, βαθύς, σταχτής, μικρούλης, τραχύς, κοντούλης, υπναράς, ζηλιάρης, λογάς, χρυσαφής, πλατύς

Blank writing area with horizontal dashed lines for text entry.

5.3 Πώς θα ήταν μια βόλτα στο μουσείο;

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

Β. Κατανοούμε τον κανόνα χρήσης του τελικού -ν

Στον γραπτό λόγο, το τελικό -ν διατηρείται ΠΑΝΤΑ στην αιτιατική πτώση:

- στον ενικό του αρσενικού οριστικού άρθρου **τον/στον** (π.χ. τον δρόμο, τον πίνακα κ.ά.) &
- στον ενικό του αρσενικού αόριστου άρθρου **έναν** (π.χ. έναν ζωγράφο, έναν άνθρωπο κ.ά.)

για να αποφεύγεται η σύγχυση με το ουδέτερο οριστικό και αόριστο άρθρο (το, ένα).

Για παράδειγμα:

τον νέο (άντρα) αλλά **το** νέο (είδηση)

έναν νέο (άντρα) αλλά **ένα** νέο (είδηση)

Όμως, το τελικό -ν διατηρείται κάποιες φορές στην αιτιατική πτώση στον ενικό του θηλυκού οριστικού άρθρου **την**, του εμπρόθετου **στην**, καθώς στην προσωπική αντωνυμία του τρίτου προσώπου **αυτήν/την**, αλλά και το **δε/δεν** και το **μη/μην**, όταν η επόμενη λέξη αρχίζει από:

- φωνήεν,
- τα σύμφωνα **κ, π, τ, ξ, ψ** και
- τα δίψηφα σύμφωνα **μπ, ντ, γκ, τσ, τζ**

π.χ. *την αίθουσα, την κοιτάζει, στην Ελλάδα*

Επομένως, το τελικό -ν χάνεται, όταν η επόμενη λέξη αρχίζει από:

- τα σύμφωνα: **β, δ, γ, φ, θ, χ, μ, ν, λ, ρ, σ, ζ.**

π.χ. *τη γλυπτική, τη θυμάμαι, στη ζωή*

Επίσης, το τελικό -ν γράφεται ΠΑΝΤΑ στην προσωπική αντωνυμία **αυτόν/τον** και στο μόριο **σαν**, καθώς και στα **δυνατόν/αδύνατον** και **τουλάχιστον**.

Κανόνας του
τελικού -ν

5 Διαγράφουμε το τελικό -ν, όπου δε χρειάζεται, στις παρακάτω φράσεις.

έναν θέατρο	τον ζωγράφο	την μουσική	μην φωνάζεις
την πέτρα	την συλλογή	έναν θεατή	τον επισκέπτη
μην μιλάτε	τον χορό	δεν θέλω	έναν δρόμο
δεν το βρίσκω	στην λογοτεχνία	τον πορτρέτο	τον πινέλο
την γλώσσα	μην αργείς	την ζωγραφική	σαν δέντρο

6 Κυκλώνουμε στο παρακάτω κείμενο το σωστό άρθρο.

Ταξιδεύοντας με το/τον αυτοκίνητο για τη/την Επίδαυρο, περνάμε από τη/την Ελευσίνα και μετά από τη/την Κόρινθο. Βρίσκουμε το/τον σταθμό διοδίων στο/στον Ισθμό και βλέπουμε το/τον Κορινθιακό κόλπο. Ύστερα, στρίβουμε στη/στην διασταύρωση προς τα Λουτρά της Ωραίας Ελένης. Οδηγούμε μέσα από ένα/έναν υπέροχο δασάκι, καθώς ανεβαίνουμε το/τον βουνό. Ανυπομονούμε να φτάσουμε για να δούμε από κοντά το/τον διάσημο Θέατρο της Επιδαύρου που βρίσκεται πάνω σε ένα/έναν δεντρόφυτο λόφο.

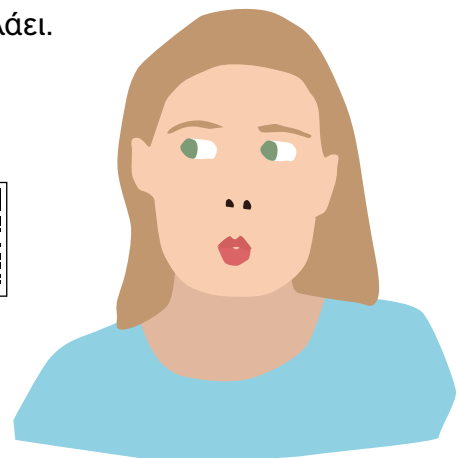
7 Συμπληρώνουμε το τελικό -ν όπου χρειάζεται.

1. Χάρισα στο_ μπαμπά ένα_ όμορφο βιβλίο.
2. Αγαπάω πολύ τη_ γάτα και το_ σκύλο μου.
3. Μη_ πετάτε τα τετράδιά σας!
4. Δε_ φοβάμαι να κοιμάμαι μόνη μου τη_ νύχτα.
5. Το_ κατάλαβα αμέσως από το_ τόνο της φωνής του.
6. Είδα τη_ Ξένια και τη_ Μαρία έξω από το μαγαζί.
7. Μη_ τολμήσεις να ξαναχτυπήσεις τη_ τσάντα σου στο_ θρανίο!
8. Δε_ το_ πρόλαβα το_ Νίκο.
9. Άκουσα το_ ζωγράφο να λέει πως αυτό το έργο δε_ το_ πουλάει.
10. Λέει ψέματα ο Γιάννης. Μη_ το_ ακούς.

Τι γνωρίζουμε για
τα ρήματα;

Ελέγχουμε τις γνώσεις μας
για τα ρήματα και τα άρθρα

9 Συζητάμε τις έννοιες των παρακάτω λέξεων μεταξύ μας. Αν δε γνωρίζουμε κάποια λέξη, μπορούμε να την ερμηνεύσουμε, μαντεύοντας από τα συστατικά της. Έπειτα, καταγράφουμε τις σημασίες των λέξεων, αναζητώντας πληροφορίες στο διαδίκτυο ή στο λεξικό.

ανώδυνος:

επώδυνος:

ημιώροφος:

τριώροφος:

ανώφελος:

κοινωφελής:

Πώς μπορούμε να
γίνουμε κι εμείς
«καλλιτέχνες»

5.4

Επαναληπτική
υποενότητα

1 Σημειώνουμε μέσα στην παρένθεση σε ποια έγκλιση βρίσκεται το ρήμα της κάθε πρότασης.

1. Η γη περιστρέφεται γύρω από τον άξονά της. (.....)
2. Μου αρέσει να τρώω σοκολάτα. (.....)
3. Θα έρθουν σήμερα το βράδυ. (.....)
4. Ας πάμε σήμερα σινεμά. (.....)
5. Το πρόβλημα λύθηκε γρήγορα. (.....)
6. Σας παρακαλώ να μην κάνετε φασαρία. (.....)
7. Ακούστε με πολύ προσεχτικά. (.....)
8. Σε δέκα λεπτά να έχει ετοιμαστεί η αίθουσα. (.....)
9. Πρέπει να υπερασπιστείτε την άποψή σας. (.....)
10. Μη φοβάσαι κανέναν. (.....)

2 Βάζουμε τις λέξεις στη σωστή σειρά για να βγάλει νόημα η πρόταση και μετά αναγνωρίζουμε τις εγκλίσεις των ρημάτων.

άσκηση την πολλή με γράψτε εκφώνηση την Διαβάστε και προσοχή

1. -----

μουσική αρέσει στο να Μου ακούω να δωμάτιό χαλαρώνω και μου

2. -----

σκυλάκι μέρα έτρεχε Το όλη σαλόνι στο

3. -----

βιβλίο και πάμε να καινούριο Να βιβλιοπωλείο ένα αγοράσουμε στο

4. -----

δυνατά θα γειτονιά όλη φωνάζετε τη ξυπνήσετε Μη γιατί

5. -----

3 Συμπληρώνουμε τα κλιτικά επιθήματα των ρημάτων σε α΄ πληθυντικό οριστικής.

Συνταγή: Μωσαϊκό

Για το μωσαϊκό

250 γρ. μπισκότα πτι μπερ

150 γρ. σοκολάτα ψιλοκομμένη

100 γρ. βούτυρο

20 γρ. κακάο (2 κ.σ.)

25 γρ. καρύδα (3 κ.σ.)

45-50 γρ. καρύδια χοντροκομμένα (4 κ.σ.)

400 γρ. ζαχαρούχο γάλα

Για την επικάλυψη

250 γρ. κουβερτούρα

1 κ.σ. σπορέλαιο

Για τον κορμό: Βάζ_____ τα μπισκότα σε σακούλα τροφίμων, αφαιρ_____ τον αέρα και τα χτυπ_____ με πλάστη. Σε μπολ σκορπίζ_____ τα μπισκότα, την καρύδα, τα καρύδια και το κακάο και ανακατεύ_____. Σε κατσαρόλα ρίχν_____ τη σοκολάτα, το βούτυρο και το ζαχαρούχο γάλα σε χαμηλή φωτιά και αναμιγνύ_____ τα υλικά μέχρι να λιώσουν. Αφήν_____ λίγο να κρυώσει το μίγμα. Χύν_____ τα στερεά υλικά και ανακατεύ_____ με κουτάλι. Λαδών_____ ένα μακρόστενο ρηχό ταψί 28×20 εκ. Αδειάζ_____ το μίγμα και πιέζ_____ να ισιώσει η επιφάνεια. Παγών_____ μέχρι να σφίξει.

Για την επικάλυψη σοκολάτας: Λιών_____ τη σοκολάτα σε μπεν μαρί. Προσθέτ_____ το σπορέλαιο και ανακατεύ_____. Περιχύν_____ σε όλη την επιφάνεια και τοποθετ_____ το ταψί στο ψυγείο μέχρι να σφίξει ο κορμός. Βουτ_____ ένα κοφτερό μαχαίρι σε καυτό νερό και κόβ_____ το μωσαϊκό σε τετράγωνα κομμάτια. Είναι έτοιμο για σερβίρισμα.

Πηγή: Αργυρώ Μπαρμπαρίγου, www.argiro.gr (προσαρμογή)

Συνταγή
Μωσαϊκού

5.4 Τι μάθαμε σε αυτή την ενότητα;

4 Μεταγράφουμε τα ρήματα της προηγούμενης συνταχής σε β' πληθυντικό προστακτικής.

  5 Βιντεοσκοπούμε τη δική μας συνταγή, χρησιμοποιώντας το κείμενο σε προστακτική που μόλις δημιουργήσαμε. Επίσης, μπορούμε προαιρετικά να δώσουμε οδηγίες σε κάποιον/α για μια άλλη αγαπημένη μας συνταγή!

Αυτο-αξιολόγηση

Βάζουμε ✓ σε ό τι μπορείς να κάνεις πολύ καλά.

Σε αυτή την ενότητα έμαθα:

- να διακρίνω τις εγκλίσεις των ρημάτων
- να σχηματίζω την υποτακτική.....
- να σχηματίζω την προστακτική
- να ξεχωρίζω τα ρήματα σε μεταβατικά και αμετάβατα
- να σχηματίζω τους άκλιτους ρηματικούς τύπους σε -οντας και -ώντας.....
- να κάνω χρήση του κανόνα του τελικού -v

Ενότητα

6

Πώς
συνυπάρχουμε
με τους γύρω
μας σε έναν
«πολύχρωμο»
κόσμο;

Εμπλουτίζουμε

το λεξιλόγιό μας
με παράγωγες
λέξεις.

Αναγνωρίζουμε

εξαρτημένες /
δευτερεύουσες
προτάσεις και τη
λειτουργία τους.

Χρησιμοποιούμε

τον μέλλοντα
στις διάφορες
μορφές του.

Διακρίνουμε

διάφορα είδη
αντωνυμιών και
τη χρήση τους
στον λόγο.

6.1

Πώς συμπεριφερόμαστε στο διαφορετικό από εμάς;

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

Εντοπίζουμε:

- λέξεις με το πρόθημα ξε- και τη σημασία τους.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

Μαθαίνουμε:

- να διακρίνουμε τις χρονικές και αιτιολογικές προτάσεις καθώς και τις λειτουργίες τους.
- να αναγνωρίζουμε τις αόριστες αντωνυμίες και τη χρήση τους σε μια αφήγηση.
- τον μέλλοντα και τα περιβάλλοντα χρήσης του.

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

A. Γνωρίζουμε παράγωγες λέξεις με το πρόθημα ξε-

1 Διαβάζουμε τις παρακάτω προτάσεις και εντοπίζουμε τη διαφορά τους.

- Όταν μας ρώτησε η δασκάλα τι ζωγραφιά κάναμε για το καλοκαίρι κι εγώ είπα ότι έφτιαξα μια νταλικά, ξεκαρδίστηκαν ΟΛΟΙ στην τάξη για πολλή ώρα...
- Όταν μας ρώτησε η δασκάλα τι ζωγραφιά κάναμε για το καλοκαίρι κι εγώ είπα ότι έφτιαξα μια νταλικά, γέλασαν ΟΛΟΙ στην τάξη για πολλή ώρα...

2 Συζητάμε ποια είναι η διαφορά ανάμεσα στο **γέλασαν** και στο **ξεκαρδίστηκαν**;

3 Συζητάμε γιατί ο συγγραφέας επέλεξε να χρησιμοποιήσει τη λέξη ξεκαρδίστηκαν, αντί τη λέξη γέλασαν στο κείμενο «Μήπως είμαι εξωγήινος»;

4 Ποια μικρότερα στοιχεία της λέξης μπορούμε να αναγνωρίσουμε; Χρησιμοποιούμε το λεξικό, αν δυσκολευτούμε.

ξεκαρδίζομαι:

5 Με τη βοήθεια του λεξικού μας, καταγράφουμε λέξεις με το πρόθημα ξε-. Η ομάδα που θα συγκεντρώσει τις περισσότερες λέξεις, στον χρόνο που θα καθορίσει η/ο δασκάλα/ός μας, θα είναι και η νικήτρια.

6 Ανακαλύπτουμε κι άλλες σημασίες παράγωγων ρημάτων με το πρόθημα ξε- αντιστοιχίζοντας τα παράγωγα ρήματα με τις σημασίες τους.

Παράγωγο ρήμα	Σημασία
• ξεγράφω	• σημαίνει «πάρα πολύ»
• ξενυστάζω	• δηλώνεται η αντίθετη σημασία από την αρχική λέξη
• ξεγεννώ	• τέλος μιας κατάστασης που δηλώνει η αρχική λέξη
• ξεκουφαίνομαι	• σημαίνει «έξω», προς τα έξω

7 Συμβουλευόμαστε το λεξικό μας, συζητάμε στην ομάδα μας και καταγράφουμε τη σημασία των πιο κάτω παράγωγων λέξεων με το πρόθημα ξε-.

Παράγωγη λέξη	Σημασία
• ξεγνοιασιά	
• ξεμένω	
• ξεπουλάω	

8 Αξιοποιούμε λέξεις που μάθαμε με το πρόθημα ξε- για να διατυπώσουμε τρεις διαφορετικές προτάσεις.

Μαθαίνουμε ακόμη περισσότερες παράγωγες λέξεις με το ξε- παίζοντας

6.1 Πώς συμπεριφερόμαστε στο διαφορετικό από εμάς;

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

Α. Γνωρίζουμε εξαρτημένες/δευτερεύουσες επιρρηματικές προτάσεις (αιτιολογικές και χρονικές)

Παρακολουθούμε το βίντεο και θυμόμαστε τι μάθαμε μέχρι τώρα για τη σύνδεση των προτάσεων

- 9 Διαβάζουμε το παρακάτω απόσπασμα του κειμένου «Ανθρώπινες ιστορίες στο Αιγαίο» και υπογραμμίζουμε προτάσεις που δηλώνουν σχέσεις αιτίας.

Βρίσκομαι ακόμα στην Ελλάδα, γιατί ο δρόμος προς τις άλλες χώρες της Ευρώπης είναι κλειστός για τους πρόσφυγες. Ήρθαμε σε χώρες σαν τη δική σας, επειδή κινδύνευε η ζωή μας. Δεν ήρθαμε για διασκέδαση, αλλά γιατί αναγκαστήκαμε να έρθουμε.

Οι προτάσεις που εντοπίσαμε στο παραπάνω απόσπασμα ονομάζονται **αιτιολογικές προτάσεις**, γιατί επεξηγούν το γιατί συμβαίνει ένα γεγονός και εισάγονται με διάφορους συνδέσμους όπως: **γιατί, διότι, επειδή, αφού κτλ.**

- 10 Τι φανερώνει η αυξημένη χρήση αιτιολογικών προτάσεων από τον Εχσάν στο κείμενο;

- 11 Παίζουμε ένα παιχνίδι με το ζευγάρι μας. Ένας από τους δύο κάνει μια δήλωση και ο άλλος προσπαθεί να την αιτιολογήσει με μια αιτιολογική πρόταση. Στη συνέχεια, αλλάζουμε ρόλους.

- 12 Συνεχίζουμε τις παρακάτω προτάσεις με δικές μας αιτιολογικές προτάσεις.

α. Δεν πήγα σχολείο σήμερα,

β. Άργησα να ξυπνήσω,

γ., τα πήγα καλά στο διαγώνισμα.

Ταιριάζουμε τις ανεξάρτητες με τις εξαρτημένες αιτιολογικές προτάσεις

13 Διαβάζουμε το παρακάτω απόσπασμα του κειμένου «Ανθρώπινες ιστορίες στο Αιγαίο» και υπογραμμίζουμε προτάσεις που δηλώνουν σχέσεις χρόνου.

Μόλις έχασα τους γονείς μου, δεν είχα κανέναν και δεν μπορούσα να ζήσω πια εκεί. Επειδή ήμουν πολύ μικρό παιδί για να δουλέψω, αναγκάστηκα να φύγω. Πήγα στο Ιράν. Εκεί είχα συγγενείς και φίλους. Όμως, όταν μεγάλωσα αρκετά, δεν μπορούσα να μείνω άλλο στο σπίτι τους.

Οι προτάσεις που εντοπίσαμε στο παραπάνω απόσπασμα ονομάζονται **χρονικές προτάσεις**, γιατί βάζουν σε μια χρονική σειρά τα γεγονότα της ιστορίας μας. Οι χρονικές προτάσεις εισάγονται με διάφορους συνδέσμους όπως: **όταν, μόλις, αφού, άμα, καθώς κτλ.**

14 Διαβάζουμε και υπογραμμίζουμε τις χρονικές προτάσεις.

- α. Ηρεμεί το μυαλό μου, όταν σκέφτομαι τον κόσμο αγαπημένο.
- β. Αφού έκανε όλες τις δουλειές, πήγε στην παραλία να σκεφτεί την πατρίδα του.
- γ. Πριν πάει στη δουλειά του, έστειλε χρήματα στους δικούς του με το ταχυδρομείο.
- δ. Όποτε βλέπω άδικες συμπεριφορές, εκνευρίζομαι πάρα πολύ.

15 Διαβάζουμε το παρακάτω κείμενο και εντοπίζουμε τις χρονικές και τις αιτιολογικές προτάσεις με διαφορετικό χρώμα.

Με λένε Ζολμάν

Το όνομά μου είναι Ζολμάν, είμαι 15 χρονών, από το Αφγανιστάν. Όταν οι Ταλιμπάν επιτέθηκαν στην πόλη μου, αναγκάστηκα να φύγω από την πατρίδα μου. Το ταξίδι μου δεν ήταν ένα κανονικό ταξίδι, διότι χρειάστηκαν τρεις μήνες μέχρι να φτάσω στην Ελλάδα. Πείνασα, δίψασα και κινδύνεψα να πνιγώ στη θάλασσα του Αιγαίου. Μόλις έφτασα στην Ελλάδα, σκέφτηκα ότι με προστάτευσαν οι ευχές των δικών μου.

Μονόλογοι από το Αιγαίο. Πανελλήνιο Δίκτυο για το Θέατρο στην Εκπαίδευση & Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες. (απόσπασμα)

→ Τι συμπέρασμα βγάζουμε σε σχέση με τον τύπο των κειμένων, όπου χρησιμοποιούνται οι χρονικές και οι αιτιολογικές προτάσεις;

6.1 Πώς συμπεριφερόμαστε στο διαφορετικό από εμάς;

Συχνά, στα αφηγηματικά κείμενα παρατηρείται χρήση χρονικών και αιτιολογικών προτάσεων.

Αυτό συμβαίνει, γιατί τα γεγονότα μιας ιστορίας μπαίνουν σε μια σειρά, αλλά συνδέονται και με σχέσεις αίτιου - αιτιατού / αποτελέσματος.

16 Σε έναν κύκλο αναδιήγησης με την τάξη μας, αφηγούμαστε πώς περάσαμε μια σχολική μας μέρα. Προσέχουμε να βάλουμε σε σειρά τα γεγονότα της συγκεκριμένης μέρας, δηλώνοντας τη σειρά αυτή με χρονικές προτάσεις. Χρησιμοποιούμε επίσης αιτιολογικές προτάσεις για να δηλώσουμε σχέσεις αιτίας-αποτελέσματος. Η/Ο δασκάλα/ός μας μπορεί να μας μοιράσει διάφορους συνδέσμους σε καρτέλες για να μας βοηθήσει.

17 Μετά τη συλλογική αναδιήγηση, καταγράφουμε σε μορφή σχολικού ημερολογίου, σε μια μικρή παράγραφο, πώς περάσαμε τη συγκεκριμένη μέρα. Αν θέλουμε, μπορούμε να το καθιερώσουμε ως ρουτίνα στην τάξη και στο τέλος της σχολικής χρονιάς να ανατρέξουμε σε αυτό για να θυμηθούμε πώς κύλησε η χρονιά.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

B. Μαθαίνουμε πώς να εκφράζουμε μελλοντικές μας σκέψεις και σχέδια

18 Διαβάζουμε το παρακάτω απόσπασμα από το κείμενο «Ανθρώπινες ιστορίες στο Αιγαίο» και εντοπίζουμε λέξεις και φράσεις που να εκφράζουν τα μελλοντικά σχέδια του Εχσάν.

Όταν θα τελειώσω τη σχολή μου, θα παντρευτώ τον άνθρωπο που επιθυμώ και θα ζήσω τη ζωή που θέλω, μια ζωή ευτυχισμένη. Στο σπίτι μου θα έχω μια φωτογραφία που μου έδωσαν οι γονείς μου, από την παιδική μου ηλικία. Αυτή η φωτογραφία έχει πολύ μεγάλη αξία για μένα, γιατί είναι κάτι που έχω από αυτούς. Το σπίτι μου θα αποτελεί την ελπίδα μου.

Ελπίζω να ξεχάσω τον πόλεμο και τις δυσκολίες που έχω περάσει. Θέλω να ζήσω καλύτερες μέρες. Να έρθει μια μέρα που θα αφήσω πίσω μου τον τρόπο του πολέμου και της προσφυγιάς, επειδή θα έχω κτίσει μια καινούρια ζωή από την αρχή!

19 Συζητάμε στην ομάδα μας και προσπαθούμε να φτιάξουμε κατηγορίες των φράσεων που εντοπίσαμε και οι οποίες εκφράζουν το μέλλον.

Όταν μιλάμε για μελλοντικές σκέψεις ή πράξεις αξιοποιούμε **τρεις μορφές** της μελλοντικής χρονικής βαθμίδας:

- A. Τον Στιγμαίο Μέλλοντα** που αναφέρεται σε μια μελλοντική πράξη η οποία δε θα έχει διάρκεια, π.χ. θα τραγουδήσω.
- B. Τον Εξακολουθητικό Μέλλοντα** που αναφέρεται σε μια μελλοντική πράξη η οποία θα έχει διάρκεια ή θα είναι επαναλαμβανόμενη, π.χ. θα τραγουδώ.
- Γ. Τον Συντελεσμένο Μέλλοντα** που φανερώνει ότι μια πράξη θα έχει ολοκληρωθεί πριν από μια στο μέλλον, π.χ. θα έχω τραγουδήσει, πριν φτάσετε στην εκδήλωση.

20 Τοποθετούμε τα ρήματα που εντοπίσαμε στο απόσπασμα σε χρόνο μέλλοντα στη στήλη του πίνακα που ταιριάζει το καθένα και στη συνέχεια τα μεταφέρουμε στις άλλες δύο μορφές του μέλλοντα, διατηρώντας το ίδιο πρόσωπο και αριθμό.

Στιγμαίος Μέλλοντας	Εξακολουθητικός μέλλοντας	Συντελεσμένος μέλλοντας

21 Συζητάμε τι αλλαγή θα είχαμε στη σημασία, αν ο Εχσάν στο κείμενό του έγραφε **θα ζω** τη ζωή που θέλω στη θέση του **θα ζήσω** τη ζωή που θέλω; Πότε ακούγεται πιο σίγουρος για τα μελλοντικά του σχέδια;

22 Συζητάμε τι φανερώνει το γεγονός πως ο Εχσάν μιλά για το μέλλον:

Μαθαίνουμε να ξεχωρίζουμε τις τρεις μορφές του μέλλοντα με ένα παιχνίδι

6.1 Πώς συμπεριφερόμαστε στο διαφορετικό από εμάς;

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

Γ. Γνωρίζουμε τις αόριστες αντωνυμίες

Θυμόμαστε τι μάθαμε για τις αντωνυμίες μέχρι τώρα

23 Διαβάζουμε το παρακάτω απόσπασμα του κειμένου «Μήπως είμαι εξωγήινος;» και απαντάμε στα ερωτήματα που ακολουθούν.

Μια μέρα, η δασκάλα τα κατάφερε: έπεισε τους συμμαθητές μου να παίζουν κι εμένα στο διάλειμμα. Χτύπησε το κουδούνι. Όλοι πήγαν στην τάξη. ΚΑΝΕΙΣ δεν κατάλαβε ότι έλειπα. Μια κυρία από τη διπλανή πολυκατοικία με είδε και φώναξε. Πήρε τηλέφωνο στο σχολείο, με αποτέλεσμα να μαζευτεί πολύς κόσμος κάτω από το δέντρο που ανέβηκα. Όλοι κοιτούσαν το δέντρο και μου έλεγαν να κατέβω.

Όταν ήρθε ο πατέρας μου κάτω από το δέντρο, κατέβηκα. Ο πατέρας μου, που έχει γεννηθεί στο Πακιστάν, δουλεύει για κάποιον που τον λένε Λευτέρη.

→ Από πού καταλαβαίνουμε ότι τα υπόλοιπα παιδιά δεν ενδιαφέρονταν για τον Αρίφ;

→ Ποια λέξη φανερώνει πως ο Αρίφ δε γνώριζε πολύ καλά τον Λευτέρη για τον οποίο δούλευε ο πατέρας του;

Στην πρόταση ΚΑΝΕΙΣ δεν κατάλαβε ότι έλειπα, όπως και στην πρόταση δουλεύει για κάποιον που τον λένε Λευτέρη, το **κανείς** και το **κάποιος** είναι **αόριστες αντωνυμίες**. Οι αόριστες αντωνυμίες είναι οι αντωνυμίες που χρησιμοποιούνται για κάποιο άτομο ή πράγμα που δεν το ονομάζουμε είτε γιατί δεν το ξέρουμε αρκετά καλά είτε γιατί δε θέλουμε να το ονομάσουμε, αφήνοντάς το ανώνυμο.

→ Γιατί στο κείμενο «Μήπως είμαι εξωγήινος;» η λέξη ΚΑΝΕΙΣ είναι γραμμένη με κεφαλαία γράμματα;

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

Στον πίνακα βλέπουμε κι άλλες αόριστες αντωνυμίες που χρησιμοποιούμε στη γλώσσα μας:

Αόριστες αντωνυμίες		
1. ένας, μία/μια, ένα	5. κανείς/κανένας, καμιά/καμία, κανένα	9. κάθε, καθένας, καθεμιά/καθεμία, καθένα
2. κάποιος,-α,-ο	6. καθετί	10. ο τάδε
3. κάμποσος,-η,-ο	7. μερικοί,-ές,-ά	11. κάτι
4. τίποτα/ε	8. άλλος,-η,-ο	

24 Συμπληρώνουμε τα κενά με τις αόριστες αντωνυμίες που δίνονται:

κάποιος, κάποια, κάτι, κάποιои, κάμποσα, κάποια, τίποτα, κανείς.

Στο σχολείο μας μια μέρα ήρθε _____ που μας ενημέρωσε ότι _____ δε φεύγει από την πατρίδα του εκτός κι αν είναι αναγκασμένος να το κάνει.

_____ προβληματιστήκαμε και σκεφτήκαμε _____ που στο παρελθόν δεν είχαμε σκεφτεί.

Σκεφτήκαμε ότι παλεύουν κάθε μέρα για πολλά. _____ από αυτά, εμείς τα θεωρούμε δεδομένα. θεωρούμε δεδομένα.

Τελικά, _____ δεν πρέπει να θεωρείται σίγουρο και δεδομένο.

25 Συμπληρώνουμε τα κενά των παρακάτω προτάσεων με την κατάλληλη αόριστη αντωνυμία.

α) _____ χτυπάει την πόρτα.

β) Δεν ήρθε _____ σήμερα στο σχολείο.

γ) Θέλω να σου πω _____.

δ) _____ παίζουν στην αυλή.

ε) Δε βλέπω _____ στο δωμάτιο.

στ) Θέλεις αυτό ή το _____;

Πώς μιλάμε για το διαφορετικό;

6.2

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

Αναλύουμε και συνθέτουμε:

- λέξεις με το στερητικό πρόθημα α(ν).

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

Μαθαίνουμε:

- να διακρίνουμε τις ονοματικές και ρηματικές φράσεις όπως και τη λειτουργία τους στα κείμενα.
- να αναγνωρίζουμε τις οριστικές αντωνυμίες και να τις διακρίνουμε από τις αόριστες.

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

A. Μαθαίνουμε πώς λειτουργούν και πώς σχηματίζονται οι λέξεις με το στερητικό πρόθημα α(ν)

1 Στο κείμενο «Τα σημάδια του αυτισμού» αναφέρονται, μεταξύ άλλων, τα εξής χαρακτηριστικά:

- ακατάλληλο παίξιμο,
- ασυνήθιστη προσκόλληση σε αντικείμενα,
- αδυναμία να συσχετισθεί με άλλους.

→ Συζητάμε τι είναι αυτό που κάνει τις συγκεκριμένες φράσεις να αφήνουν αρνητική εντύπωση για τα σημάδια του αυτισμού.

→ Πώς λειτουργεί επομένως το στερητικό α(ν) σε αυτή την περίπτωση;

2 Έχει άραγε το α(ν) πάντα αρνητική σημασία; Αναζητάμε με το ζευγάρι μας τη σημασία των παρακάτω λέξεων στο λεξικό και αποφασίζουμε αν η σημασία της κάθε λέξης είναι θετική ή αρνητική.

Παράγωγη λέξη

- ανιδιοτελής •
- αναξιόπιστος •
- ανεκτίμητος •
- ανεπιθύμητος •

Σημασία

- Θετική σημασία
- Αρνητική σημασία

3 Κάποιες φορές το πρόθημα α- εμφανίζεται με ν και κάποιες φορές χωρίς ν:

- ακατάλληλο γέλιο
- ανικανότητα συσχέτισης
- αλάνθαστο γραπτό
- ανεκτίμητη αξία

→ Συζητάμε στην ομάδα μας σε ποιες περιπτώσεις εμφανίζεται το ν και σε ποιες όχι.

→ Γιατί είναι αναγκαία η παρουσία του ν στις περιπτώσεις στις οποίες εμφανίζεται;

Τι μάθαμε μέχρι τώρα για το πρόθημα α(ν)

Το **πρόθημα α(ν)**- λέγεται στερητικό, γιατί δηλώνει άρνηση, στέρξη ή ακύρωση της **ιδιότητας που δηλώνει το στοιχείο με το οποίο συνδέεται**. Π.χ. α-+κακός=> άκακος 'αυτός που δεν έχει κακία'

Στο πρόθημα α- προστίθεται το ν, όταν το στοιχείο που ακολουθεί είναι φωνήεν π.χ. α-+έργο => **άνεργος**. Αυτό συμβαίνει για λόγους ευφωνίας, δηλαδή για να αποφευχθεί η παρουσία δύο συνεχόμενων φωνηέντων και να ακούγεται καλύτερα ο ήχος της λέξης.

4 Συμπληρώνουμε τα κενά στο παρακάτω κείμενο σχηματίζοντας το αντίθετο του επιθέτου ή του ουσιαστικού που βρίσκεται στην παρένθεση:

Η Μαρία είναι ένα κορίτσι μόλις δέκα χρονών, αλλά πολύ _____
(εξαρτημένος) για την ηλικία της, αφού φροντίζει μόνη της τον εαυτό της.

Αναγκάστηκε να το κάνει, γιατί οι γονείς της δούλευαν _____

(τελειωμένος) ώρες για να μπορέσουν να επιβιώσουν. Έτσι, η Μαρία έμαθε πόσο σημαντικό πράγμα είναι να στηρίζεις στις δικές σου δυνάμεις. Περιμένει κάθε μέρα με μεγάλη _____ (υπομονή) να επιστρέψουν στο σπίτι οι γονείς

της και να περάσει χρόνο μαζί τους. Για τη Μαρία, το να είναι _____

(ευθύνη) είναι _____ (δικαιολογημένος) πράξη.

Εμπλουτίζουμε κι άλλο το λεξιλόγιό μας με παράγωγες λέξεις με το πρόθημα α(ν) διακρίνοντας σε ποιες λέξεις έχουμε θετική και σε ποιες αρνητική σημασία

6.2 Πώς μιλάμε για το διαφορετικό;

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

A. Μαθαίνουμε πώς λειτουργούν οι ονοματικές και οι ρηματικές φράσεις

5 Στο κείμενο «Το παιδί μου έχει ΑΥΤΙΣΜΟ και είναι διαφορετικό από το δικό σου, διότι...» και στο κείμενο «Τα σημάδια του αυτισμού» καταγράφονται τα εξής χαρακτηριστικά του αυτιστικού παιδιού:

- Παίζει με τα παιχνίδια του διαφορετικά από τα άλλα παιδιά.
- Ακατάλληλο παίξιμο με παιχνίδια.

- Συζητάμε στην ομάδα μας σε τι μοιάζουν οι πιο πάνω προτάσεις/φράσεις;
- Ποια από τις δύο προτάσεις/φράσεις θα λέγαμε ότι προσεγγίζει πιο θετικά το αυτιστικό παιδί και τα χαρακτηριστικά του; Πώς το καταφέρνει αυτό;
- Προσπαθούμε να εντοπίσουμε τα ρήματα στις παραπάνω φράσεις/προτάσεις.

*Η πρώτη πρόταση είναι **ρηματική**, γιατί εμπεριέχει το ρήμα «παίζει», ενώ η δεύτερη πρόταση είναι **ονοματική**, γιατί δεν εμπεριέχει κάποιο ρηματικό στοιχείο.*

6 Διακρίνουμε τις ονοματικές (ΟΦ) από τις ρηματικές φράσεις (ΡΦ) στους παρακάτω τίτλους έντυπων και διαδικτυακών εφημερίδων.

- Πώς ήρθαν οι Μικρασιάτες πρόσφυγες στην Ελλάδα το 1922;
- Μαρτυρίες Μικρασιατών προσφύγων
- Εισβολή των Τούρκων στην Κύπρο, 20 Ιουλίου 1974
- Σύριοι πρόσφυγες μιλούν για τον πόλεμο στη χώρα τους
- Σύριοι πρόσφυγες εγκαταλείπουν τη Βουλγαρία
- ΕΕ: Παροχή προστασίας σε πρόσφυγες από τη Συρία.....

7 Διαβάζουμε προσεκτικά τις δύο παρακάτω φράσεις και, αφού αναγνωρίσουμε ποια είναι η ονοματική και ποια η ρηματική φράση συζητάμε: σε ποια από τις δύο δίνεται περισσότερη σημασία α) στον δράστη (αυτόν που ενεργεί) β) στο αποτέλεσμα της δράσης.

- Οι εκπαιδευτικοί διδάσκουν τον σεβασμό του διαφορετικού στο σχολείο.
- Διδασκαλία του σεβασμού για το διαφορετικό στο σχολείο.

→ Σε ποιο συμπέρασμα οδηγούμαστε για τον τρόπο που λειτουργεί κάθε φράση;

Λειτουργία ονοματικών και ρηματικών φράσεων:

- Η ρηματική φράση έχει ως κεντρικό στοιχείο το ρήμα, δίνοντας έμφαση στην ενέργεια του επιτελείται, ενώ η ονοματική φράση έχει ως κεντρικό στοιχείο ένα όνομα, δίνοντας έμφαση στον δράστη της ενέργειας. Π.χ. Η Μαρία (ΟΦ) διαβάζει (ΡΦ).
- Η αξιοποίηση **ρηματικών φράσεων** σε διάφορα κειμενικά είδη, όπως είναι οι τίτλοι άρθρων και ειδήσεων, συνήθως συνδέεται με την πρόθεση του/ της συγγραφέα/έως να τονίσει **αυτόν που ενεργεί για μια πράξη**. Από την άλλη, η παρουσία **ονοματικών φράσεων** που προέκυψαν από ρηματικές συνδέεται περισσότερο με την προσπάθεια να δοθεί σημασία **στο αποτέλεσμα της δράσης** και όχι σε αυτόν που ενεργεί για μια πράξη. Π.χ. Η αστυνομία συνεχίζει τις επιχειρήσεις επαναπατρισμού των προσφύγων (ΡΦ). Συνέχιση των επιχειρήσεων επαναπατρισμού των προσφύγων (ΟΦ).

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

Β. Μετατρέπουμε την ονοματική φράση σε ρηματική και το αντίστροφο

Παρακολουθούμε το βίντεο για να μετατρέψουμε την ονοματική φράση σε ρηματική και το αντίστροφο

8 Ας προσπαθήσουμε κι εμείς να μετατρέψουμε κάποιες ονοματικές φράσεις σε ρηματικές.

α. Γνωριμία με άλλους πολιτισμούς.

β. Μείωση του φόβου για το διαφορετικό.

γ. Συνύπαρξη με άλλους λαούς.

δ. Φιλική υποδοχή των προσφύγων.

6.2 Πώς μιλάμε για το διαφορετικό;

9 Πάμε για το ανάποδο! Μετατρέπουμε ρηματικές φράσεις σε ονοματικές.

α. Βοηθάμε καινούρια παιδιά στην τάξη μας.

β. Πρόσφεραν αγάπη και σεβασμό σε όλους τους ανθρώπους.

γ. Αγωνίστηκαν με σεβασμό οι αθλητές διαφορετικών χωρών.

δ. Αντάλλαξαν δώρα γνωριμίας τα παιδιά των δύο διαφορετικών σχολείων.

10 Πάμε για τον τερματισμό; Μετατρέπουμε τις ονοματικές φράσεις σε ρηματικές, αλλά και τις ρηματικές φράσεις σε ονοματικές.

α. Νίκη της αγάπης για τον άνθρωπο.

β. Ηττήθηκε ο φόβος για το διαφορετικό.

γ. Διοργανώθηκε φεστιβάλ γνωριμίας διαφορετικών λαών.

δ. Επιστροφή των προσφύγων στα σπίτια τους.

Εξασκούμαστε στη διάκριση ονοματικών και ρηματικών φράσεων

11 Κάνουμε μια έρευνα σε διαδικτυακές και έντυπες εφημερίδες με σκοπό να συγκεντρώσουμε τίτλους δημοσιευμάτων με ονοματικές και ρηματικές φράσεις. Συζητάμε πώς λειτουργεί καθένας από αυτούς. Τέλος, φτιάχνουμε ομαδικά ένα κολλάζ με τους τίτλους αυτούς.

Γ. Μαθαίνουμε τις οριστικές αντωνυμίες και πώς λειτουργούν στα κείμενα

12 Στο κείμενο «Γνωρίζουμε έναν καινούριο φίλο;» υπάρχει το εξής απόσπασμα:

«Είναι όλα τα παιδιά το ίδιο; Είμαστε όλοι ίδιοι;» Παίζουν όλα τα παιδιά το ίδιο; Γελάνε όλα τα παιδιά το ίδιο; Δείτε τον διπλανό σας, τον πίσω σας, τον μπροστινό σας. Είμαστε όλοι ίδιοι; Έχουμε όλοι τα ίδια μάτια, τα ίδια μαλλιά, το ίδιο ύψος, το ίδιο βάρος, το ίδιο χαμόγελο;

→ Μπορούμε να εντοπίσουμε τις λέξεις που επαναλαμβάνονται στο παραπάνω απόσπασμα;

→ Συζητάμε για ποιο λόγο η συγγραφέας επαναλαμβάνει τις συγκεκριμένες λέξεις.

Η λέξη **όλος/η/ο** είναι ένα **επίθετο**. Η λέξη **ίδιος/α/ο** είναι μια **οριστική αντωνυμία**.

Οι οριστικές αντωνυμίες χρησιμοποιούνται για να **ξεχωρίσουν κάτι από άλλα όμοιά του**. Με τον ίδιο τρόπο λειτουργεί και το στοιχείο **μόνος/η/ο**. Συχνά, οι οριστικές αντωνυμίες χρησιμοποιούνται στον λόγο **εμφατικά**, δηλαδή χρησιμοποιούνται για να **τονίσουν** κάτι. Π.χ. Ο ίδιος με πήρε τηλέφωνο, όχι η γραμματέας του.

→ Τι είναι αυτό που θέλει να τονίσει η συγγραφέας με την επανάληψη του **όλος** και του **ίδιος**;

13 Συμπληρώνουμε τα κενά στο παρακάτω κείμενο με την οριστική αντωνυμία που ταιριάζει:

η ίδια, μόνος του, τα ίδια, μόνη

Ο Αλέξης κάθε πρωί πηγαίνει _____ στο σχολείο. «Δε συμβαίνει κάτι συναρπαστικό. Όλα είναι _____», συνηθίζει να γκρινιάζει.

Σήμερα, όμως έγινε κάτι διαφορετικό που του το ανακοινώνουν οι φίλοι του:

«Είναι η καινούρια μας συμμαθήτρια. Ήρθε από τη Συρία. Δεν πρέπει να την αφήσουμε να νιώσει _____ και ανεπιθύμητη.»

_____ τους κοιτά με περιέργεια και αμηχανία.

6.2 Πώς μιλάμε για το διαφορετικό;

14 Συμπληρώνουμε μόνοι μας, αυτή τη φορά, τις οριστικές αντωνυμίες που απουσιάζουν από τις παρακάτω προτάσεις.

- α. Ο Μάριος πηγαίνει _____ του στο πάρκο για παιχνίδι.
- β. Τι σύμπτωση! Φοράμε και οι δύο την κόκκινη μας μπλούζα. Είμαστε _____!
- γ. Ένα παιδί στεκόταν _____ του παραπέρα.
- δ. Στο σχολείο δεν καθόμαστε μαζί, αλλά ο καθένας _____ του.
- ε. Με τη φίλη μου μοιραστήκαμε το αγαπημένο μας τραγούδι. Ήταν το _____.
- στ. Υπάρχουν πολλοί άνθρωποι _____ στον κόσμο χωρίς έναν δικό τους άνθρωπο και αυτό είναι άδικο.

15 Ας δοκιμάσουμε να συμπληρώσουμε τα κενά στις παρακάτω προτάσεις με οριστικές και αόριστες αντωνυμίες:

καθένας, μερικοί, ίδιο, κανείς, κάποια, μόνη, κάποιος

- α. Είναι _____ εδώ; ρώτησε η καινούρια μαθήτρια μπαίνοντας στο γραφείο του διευθυντή.
- β. Δε γνωρίζω _____, γιατί ούτε εγώ είμαι από αυτή τη χώρα.
- γ. _____ κρίνουν τους άλλους από την εξωτερική τους εμφάνιση και αυτό δεν είναι σωστό.
- δ. Δεν το πιστεύω ότι έκανα και πάλι το _____!
- ε. _____ μας έχει τη δική του μοναδική προσωπικότητα.
- στ. 🌍 Όταν ήμουνα μικρή, ήθελα να τα κάνω όλα _____ μου και δε δεχόμουν να με βοηθάει _____.

16 Η δασκάλα ή ο δάσκαλός μας μοιράζει στην ομάδα μας οριστικές και αόριστες αντωνυμίες. Εμείς καταγράφουμε στο τετράδιό μας όσες περισσότερες προτάσεις μπορούμε στον χρόνο που θα μας δοθεί. Στο τέλος διαβάζουμε στην υπόλοιπη τάξη τις προτάσεις μας και αναγνωρίζουμε το είδος της αντωνυμίας που χρησιμοποιήσαμε. Η ομάδα με τις περισσότερες ορθά διατυπωμένες προτάσεις θα είναι και η νικήτρια.

17 Μπορούμε να συνδέσουμε τις προτάσεις αυτές και να φτιάξουμε μια μικρή παράγραφο στο τετράδιό μας.

Πότε λαμβάνουμε
υπόψη και
σεβόμαστε το
διαφορετικό;

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

Εντοπίζουμε:

- λέξεις με τα προθήματα εν-, εκ-, παρά-, συν- και τη σημασία τους.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

Μαθαίνουμε:

- να αναγνωρίζουμε τις αποτελεσματικές προτάσεις και τη λειτουργία τους σε ένα επιχειρηματολογικό κείμενο.
- να εντοπίζουμε την ερωτηματική αντωνυμία ποιος/ποια/ποιο και τη χρήση της.
- να διακρίνουμε την ερωτηματική αντωνυμία ποιο από το ποσοτικό επίρρημα πιο.

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

Α. Γνωρίζουμε παράγωγες λέξεις με τα προθήματα εν-, εκ-, παρά-, συν-

- 1 Στην 4η και 5η παράγραφο του κειμένου «Δεν είμαστε αξιοθέατο» περιλαμβάνονται οι εξής λέξεις:

- έμφαση:
- παραβλέπω:
- εκστρατεία:
- συμπερίληψη:

→ Διαβάζουμε ξανά τις παραπάνω παραγράφους και προσπαθούμε να θυμηθούμε τη σημασία των παραπάνω λέξεων. Επιβεβαιώνουμε την ερμηνεία μας, διαβάζοντας τη σημασία των λέξεων από το λεξικό.

→ Αναλύουμε τις λέξεις στα συστατικά τους.

→ Συζητάμε γιατί τα προθήματα εν- και συν- έχουν άλλη μορφή στις παραπάνω λέξεις;

6.3 Πότε λαμβάνουμε υπόψη και σεβόμαστε το διαφορετικό;

2 Δημιουργούμε παράγωγες λέξεις με τα προθήματα της στήλης Α' και τις λέξεις της στήλης Β'.

Α' στήλη	Β' στήλη	Παράγωγη λέξη
εν	• κάνω	
	• μάθηση	
εκ	• εργασία	
	• θέση	
συν	• παίκτης	
παρά	• πλέκω	

3 Επιλέγουμε τρεις (3) λέξεις από τις παραπάνω που θα προκύψουν και σχηματίζουμε προτάσεις στο τετράδιό μας.

4 Συναποφασίζουμε στην ομάδα μας ποια μέλη θα χωρίσουν τις πιο κάτω παράγωγες λέξεις στα μέρη τους (πρόθημα + λέξη) και ποια θα ψάξουν στο λεξικό για τη σημασία της λέξης, ώστε να συμπληρωθεί ο πίνακας.

Παράγωγη λέξη	Μέρη λέξης	Σημασία
ενέδρα	εν + έδρα	
παραβλέπω		
συνθέτω		
εκτιμώ		
• σύλλογος		
• εγκρίνω		

5 Συμπληρώνουμε τα κενά με τα προθήματα εκ-, συν-, παρά- εν- για να σχηματίσουμε παράγωγες λέξεις.

- Ομάδα εθελοντών _____ (εργάζομαι) για να βοηθήσουν στη διοργάνωση δράσεων για την Παγκόσμια Ημέρα Αυτισμού.
- Πρέπει να _____ (τιμώ) αυτά που έχουμε, γιατί πολλοί άνθρωποι παλεύουν καθημερινά για πράγματα που εμείς θεωρούμε δεδομένα.
- Η _____ (μάθηση) της γλώσσας από τους πρόσφυγες είναι πολύ σημαντική για την ομαλή _____ (τάξη) τους στην κοινωνία της χώρας που μεταναστεύουν.
- Η _____ (βιάζω) ανθρωπίνων δικαιωμάτων είναι κάτι που κανείς μας δεν πρέπει να δέχεται.

6 Κάθε μέλος της ομάδας αναλαμβάνει να καταγράψει, στο τετράδιό του, όσες περισσότερες λέξεις μπορεί με τα προθήματα εν-, παρά-, συν-, εκ-. Η ομάδα που θα συγκεντρώσει περισσότερες λέξεις από κάθε κατηγορία προθήματος, στον χρόνο που θα ορίσει ο/η δάσκαλός/α μας, θα είναι και η νικήτρια.

Βρίσκουμε στο κρυπτόλεξο κι άλλες παράγωγες λέξεις με προθήματα

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

A. Γνωρίζουμε τις εξαρτημένες/δευτερεύουσες αποτελεσματικές προτάσεις

7 Διαβάζουμε το παρακάτω απόσπασμα του κειμένου «Δεν είμαστε αξιοθέατο» και προσπαθούμε να εντοπίσουμε προτάσεις που να δηλώνουν το αποτέλεσμα μιας άλλης πράξης.

Ακούγοντας τις απόψεις τους, μπορούμε να τους κατανοήσουμε καλύτερα, με αποτέλεσμα να μπορούμε να τους υποστηρίξουμε. Η συμπερίληψή τους στον τρόπο που λαμβάνονται οι αποφάσεις είναι σημαντική, ώστε η κοινωνία μας να γίνει πιο δίκαιη.

Οι προτάσεις που εντοπίσαμε στο παραπάνω απόσπασμα ονομάζονται **αποτελεσματικές προτάσεις**, γιατί δηλώνουν το αποτέλεσμα μιας πράξης που προηγήθηκε. Οι αποτελεσματικές προτάσεις εισάγονται με διάφορους συνδέσμους όπως: **ώστε (να), με αποτέλεσμα να, έτσι που, που κτλ.**

6.3 Πότε λαμβάνουμε υπόψη και σεβόμαστε το διαφορετικό;

8 Αντιστοιχίζουμε τις δύο στήλες, ώστε οι προτάσεις των δύο στηλών να βγάζουν νόημα.

Στήλη Α	Στήλη Β
<ul style="list-style-type: none">• Κοιμήθηκα νωρίς,• Ξέχασα ανοικτό το κλιματιστικό για πολλή ώρα,• Έπαιζα ποδόσφαιρο όλο το απόγευμα,	<ul style="list-style-type: none">• ώστε ο λογαριασμός του ρεύματος να είναι πολύ ψηλός• έτσι που στο τέλος επέστρεψα στο σπίτι ιδρωμένη.• με αποτέλεσμα να ξυπνήσω ξεκούραστος.

→ Εντοπίζουμε τους αποτελεσματικούς συνδέσμους στην παραπάνω άσκηση.

9 Γράφουμε δικές μας αποτελεσματικές προτάσεις, ώστε να ολοκληρώσουμε το νόημα της ανεξάρτητης πρότασης που προηγείται.

α. Σε πολλές χώρες υπάρχει φτώχεια, _____

β. Οι άνθρωποι με αυτισμό συχνά είναι υπερευαίσθητοι στον θόρυβο, _____

γ. Ο πόλεμος κατέστρεψε τα σπίτια των ανθρώπων, _____

δ. Μαθαίνουμε να μη φοβόμαστε το διαφορετικό, _____

10 Τι συμπέρασμα βγάζουμε σε σχέση με τον τύπο των κειμένων όπου χρησιμοποιούνται οι αποτελεσματικές προτάσεις;

Συχνά, παρατηρείται χρήση **αποτελεσματικών** προτάσεων σε επιχειρηματολογικά κείμενα, δηλαδή κείμενα που εκφράζουν απόψεις.

Εκτός από τις αποτελεσματικές προτάσεις, στα επιχειρηματολογικά κείμενα, συναντάμε και αιτιολογικές προτάσεις, τις οποίες γνωρίσαμε ήδη στα αφηγηματικά κείμενα.

Εξερευνούμε τη χρήση των αιτιολογικών, αποτελεσματικών και χρονικών συνδέσμων

11 Διαβάζουμε και εντοπίζουμε τις δύο αιτιολογικές προτάσεις.

- Δε μου αρέσει αυτή η μέρα, γιατί δεν είμαστε αξιοθέατο.
(επιχειρηματολογικό κείμενο)
- Ήρθαμε σε χώρες σαν τη δική σας, επειδή κινδύνευε η ζωή μας.
(αφηγηματικό κείμενο)

12 Τι εξηγεί καθεμιά από τις δύο παραπάνω αιτιολογικές προτάσεις; Μπορούμε να βγάλουμε κάποιο συμπέρασμα για τη διαφορετική λειτουργία που επιτελούν οι αιτιολογικές προτάσεις σε ένα α) αφηγηματικό και β) επιχειρηματολογικό κείμενο;

Σε ένα **επιχειρηματολογικό** κείμενο οι αιτιολογικές προτάσεις προσπαθούν να κάνουν **πιο «ισχυρή»** μια άποψη, επεξηγώντας τους λόγους που ο ομιλητής ή ο συγγραφέας την υποστηρίζει.

Από την άλλη, σε ένα **αφηγηματικό** κείμενο οι αιτιολογικές προτάσεις συνδέουν με αιτιακό τρόπο τα γεγονότα, επεξηγούν δηλαδή τους λόγους για τους οποίους συνέβησαν, ως συνέπεια άλλων γεγονότων.

 13 Διατυπώνουμε στο τετράδιό μας τη δική μας άποψη για την παγκόσμια ημέρα αυτισμού. Θυμόμαστε να εκφράσουμε την άποψή μας, να την αιτιολογήσουμε με αιτιολογικές προτάσεις και να βγάλουμε το συμπέρασμά μας, αξιοποιώντας συμπερασματικούς συνδέσμους και αποτελεσματικές προτάσεις.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

B. Γνωρίζουμε την ερωτηματική αντωνυμία ποιος/ποια/ποιο

14 Διαβάζουμε το παρακάτω απόσπασμα και εντοπίζουμε φράσεις που επαναλαμβάνονται.

- Ποιο από όλα αυτά τα άτομα σκέφτηκε ότι η υπερβολική έμφαση στις δυσκολίες των αυτιστικών, παραβλέπει τις δυνατότητες και τις επιτυχίες τους;
- Ποιο από όλα αυτά τα άτομα σκέφτηκε ότι αυτό που απουσιάζει είναι πρακτικές λύσεις που θα βοηθήσουν τα άτομα με αυτισμό;

 15 Γιατί επαναλαμβάνεται η συγκεκριμένη φράση στο παραπάνω απόσπασμα;

6.3 Πότε λαμβάνουμε υπόψη και σεβόμαστε το διαφορετικό;

Η λέξη **ποιο** στο παραπάνω απόσπασμα είναι μια **ερωτηματική αντωνυμία** που κλίνεται στα τρία γένη **ποιος/ποια/ποιο** όπως τα επίθετα σε -ός.

Με τις ερωτηματικές αντωνυμίες διατυπώνουμε ερωτήσεις με σκοπό να μάθουμε κάτι ή/και να προβληματίσουμε για κάτι. Άλλες ερωτηματικές αντωνυμίες είναι οι **πόσος/η/ο, το άκλιτο τι και τίνος**.

Σημείωση: Η αντωνυμία **ποιος - ποια - ποιο** σχηματίζει στη γενική και τους τύπους: **ποιανού - ποιανής - ποιανού** (ενικός) **ποιανών** (πληθυντικός). Μερικές φορές όμως χρησιμοποιείται και για τα τρία γένη η αντωνυμία **τίνος**.

16 Συμπληρώνουμε τις προτάσεις με τις αντωνυμίες:

ποιου, ποιο, πόση, ποιος

- _____ παιδί δεν ήρθε σήμερα σχολείο;
- _____ είναι ο καινούριος δάσκαλος;
- _____ ώρα διάβασες για το διαγώνισμα;
- _____ μαθητή είναι το μολύβι που έπεσε στο πάτωμα;

Εξερευνούμε περισσότερο τη χρήση των ερωτηματικών αντωνυμιών

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

Γ. Ποιο ή πιο; Τι από τα δυο;

17 Διαβάζουμε και προσπαθούμε να ξεχωρίσουμε σε ποια περίπτωση η λέξη που είναι με έντονα γράμματα είναι ερωτηματική αντωνυμία και σε ποια περίπτωση το είναι ποσοτικό επίρρημα, δηλαδή σημαίνει περισσότερο.

- **Ποιο** από όλα αυτά τα άτομα σκέφτηκε ότι αυτό που απουσιάζει είναι πρακτικές λύσεις;
- Η συμπερίληψή τους στον τρόπο που λαμβάνονται οι αποφάσεις είναι σημαντική, ώστε η κοινωνία μας να γίνει **πιο** δίκαιη.

Το **ποιο** που γράφεται με «**οι**» είναι η **ερωτηματική αντωνυμία**, ενώ το **πιο** που γράφεται με «**ι**» είναι το **ποσοτικό επίρρημα**.

18 Συμπληρώνουμε τις προτάσεις με **ποιο ή πιο**.

- _____ είναι το αγαπημένο σου τραγούδι;
- Τι σου αρέσει να κάνεις _____ πολύ στον ελεύθερό σου χρόνο;
- Δεν ξέρω _____ φαγητό να διαλέξω από το μενού.
- _____ μάθημα σου αρέσει _____ πολύ;

6.4

Επαναληπτική υποενότητα

Πώς θα μπορούσε να μοιάζει ο δικός μας «πολύχρωμος» κόσμος;

1 Αναζητούμε τη σημασία των παρακάτω παράγωγων λέξεων στο λεξικό και τις αναλύουμε στα συστατικά τους στο τετράδιό μας: **ξεβιδώνω, σύνοψη, παραμένω, εναλλαγή, ανήκουστο, εκλέγω**. Στη συνέχεια, σχηματίζουμε προτάσεις με κάποιες από αυτές.

2 Εντοπίζουμε την εξαρτημένη/δευτερεύουσα πρόταση και αναγνωρίζουμε το είδος της (αιτιολογική, χρονική, αποτελεσματική).

- α. Μαζέψαμε τόσα πολλά τρόφιμα, ώστε να έχουν όλοι τροφή.....
- β. Θα μείνω, διότι θέλω να βοηθήσω κι εγώ στη δράση μας.....
- γ. Αφού φύγαμε από την παραλία, επιστρέψαμε σπίτι για ξεκούραση.....
- δ. Κάθισε χωρίς να μιλάει, που δεν τον πήρε κανείς είδηση.....

3 Εντοπίζουμε στο παρακάτω κείμενο τις αντωνυμίες και αναγνωρίζουμε το είδος τους (αόριστες, οριστικές και ερωτηματικές).

Κάποιος κάποτε είχε ένα μυστικό. Το μυστικό γνώριζαν μόνο μερικοί και κανείς δεν ήθελε να αποκαλύψει ποιο είναι. Όταν ρωτούσαν τι ήταν το μυστικό, κανείς δεν μπορούσε να πει με βεβαιότητα κάτι συγκεκριμένο. Ποιος θα μπορούσε να φανταστεί ότι το συγκεκριμένο μυστικό θα επηρέαζε τόσο όλους; Για πολύ καιρό άκουγαν το ίδιο. «Δε γνωρίζω κάτι». Απαντούσε ο καθένας μόνος του.

Αόριστες:

Οριστικές:

Ερωτηματικές:

4 Το **ποιο** με το **πιο** μπερδεύτηκαν. Ώρα να τα ξεμπερδέψουμε βρίσκοντας τα λάθη που έγιναν στο παρακάτω κείμενο.

Ποιο είναι το αγαπημένο σου χρώμα; Εγώ προσωπικά προτιμώ το γαλάζιο, αλλά θα ήθελα να μάθω πιο προτιμάς εσύ. Όταν συζητάμε για τα χρώματα, πάντα βρίσκω ενδιαφέρον να μαθαίνω ποιο χρώμα θεωρεί ο καθένας πιο όμορφο και ποιο φωτεινό. Ειδικά, όταν πρόκειται να διαλέξουμε ρούχα ή να διακοσμήσουμε ένα δωμάτιο, το ποιο χρώμα θα διαλέξουμε μπορεί να κάνει μεγάλη διαφορά. Εσύ, πιο χρώμα βρίσκεις πιο ζεστό και ποιο όμορφο;

Διακρίνουμε αν το σύνθημα στην αφίσα βρίσκεται σε ονοματική ή ρηματική φράση

6.4 Πώς θα μπορούσε να μοιάζει ο δικός μας «πολύχρωμος» κόσμος;

5 Διακρίνουμε τις ονοματικές από τις ρηματικές φράσεις και μετατρέπουμε από τη μια μορφή φράσης στην άλλη.

α. Αποδοχή του διαφορετικού.

β. Σεβόμαστε τα δικαιώματα όλων των ανθρώπων.

γ. Επικράτηση της ειρήνης και της αγάπης στον κόσμο.

δ. Συμπεριλαμβάνουμε όλα τα παιδιά στα παιχνίδια μας.

Ας δημιουργήσουμε τη δική μας αφίσα με σύνθημα σχετικό με την αποδοχή της διαφορετικότητας. Αξιοποιούμε ονοματικές και ρηματικές φράσεις

6 Συμπληρώνουμε το παρακάτω κείμενο με την κατάλληλη μορφή του μέλλοντα κάθε φορά:

Σε έναν κόσμο ισότητας και δικαιοσύνης όλοι οι άνθρωποι _____
(απολαμβάνω) τα ίδια δικαιώματα και _____ (έχω) τις ίδιες υποχρεώσεις.
Κανείς δεν _____ (προσπαθώ) έστω και για μια φορά να
αδικήσει τον άλλο. Πριν καταφέρουμε να δημιουργήσουμε έναν τέτοιο κόσμο, _____
_____ (νικώ) τον εγωισμό μας.

Αυτο-αξιολόγηση

Βάζουμε ✓ σε ό,τι μπορούμε να κάνουμε καλά

Σε αυτή την ενότητα έμαθα:

- να αναγνωρίζω λέξεις με τα προθήματα ξε-, εν-, εκ-, παρά-, συν-, α(ν)
- να εντοπίζω χρονικές, αιτιολογικές και αποτελεσματικές προτάσεις
- να σχηματίζω τον στιγμιαίο, εξακολουθητικό και συντελεσμένο μέλλοντα
- να διακρίνω τις ονοματικές από τις ρηματικές φράσεις και τη λειτουργία τους...
- να ξεχωρίζω τις οριστικές από τις αόριστες αντωνυμίες και τη χρήση τους
- να διακρίνω την ερωτηματική αντωνυμία ποιο από το ποσοτικό επίρρημα πιο...

ΕΝΟΤΗΤΑ

7

Πώς μπορούμε
να αλλάξουμε
τον κόσμο;

Αναγνωρίζουμε

σύνθετες λέξεις
με θεματικό
λεξιλόγιο της
ενότητάς μας.

Χρησιμοποιούμε

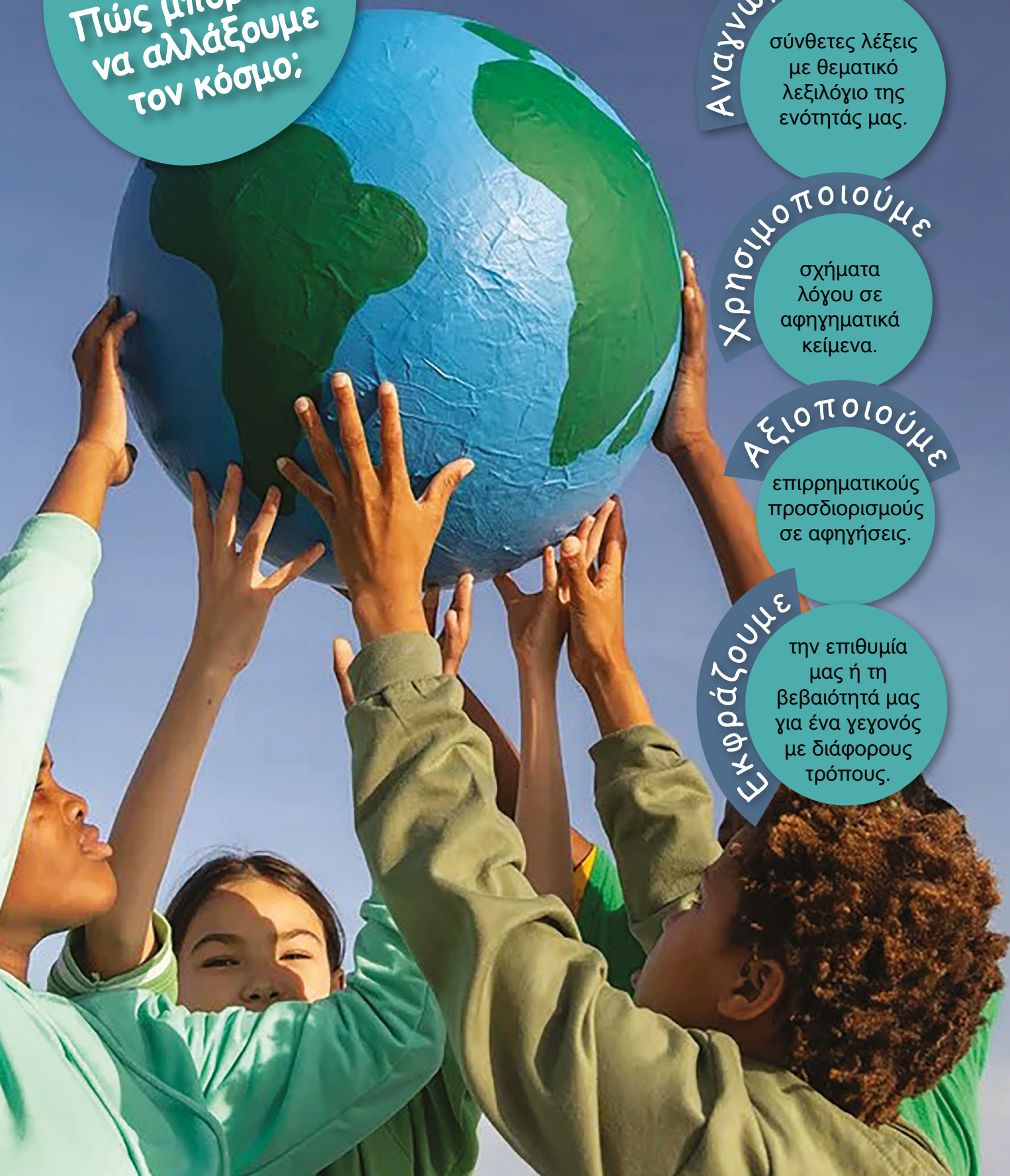
σχήματα
λόγου σε
αφηγηματικά
κείμενα.

Αξιοποιούμε

επιρρηματικούς
προσδιορισμούς
σε αφηγήσεις.

Εκφράζουμε

την επιθυμία
μας ή τη
βεβαιότητά μας
για ένα γεγονός
με διάφορους
τρόπους.

Τοιοι/ποιες και
πώς προσπάθησαν
να αλλάξουν τον
κόσμο;

7.1

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

Αναγνωρίζουμε:

- λέξεις με το πρόθημα επί-

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

Μαθαίνουμε:

- να ξεχωρίζουμε τους χρονικούς και τους τοπικούς προσδιορισμούς, όπως και τις λειτουργίες τους σε μια πραγματική αφήγηση.

Μαρία Μοντεσόρι ΔΑΣΚΑΛΑ

(Κιαραβάλλε, Ιταλία 1870 - Νορντβάικ, Ολλανδία 1952)

Το κορίτσι που έγινε διάσημη για τον ξεχωριστό τρόπο διδασκαλίας της

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

Α. Γνωρίζουμε παράγωγες λέξεις με το πρόθημα επί-

- 1 Διαβάζουμε την πιο κάτω προτάση και αντικαταθιστούμε την υπογραμμισμένη λέξη με συνώνυμή της:

Στη συνέχεια, επινόησα τη δική μου μέθοδο διδασκαλίας και την εφάρμοσα το 1907, όταν ίδρυσα το πρώτο μου σχολείο, «Το Σπίτι των Παιδιών» (Casa del Bambini).

α. ανακάλυψα

β. σχεδίασα

γ. βρήκα

Σιγουρευόμαστε πως κάναμε ορθή επιλογή, αναζητώντας τη σημασία της λέξης στο λεξικό, σε συνεργασία με τον διπλανό/-ή μας ή την ομάδα μας.

Εκτός από έντυπο λεξικό, μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε και διαδικτυακό.

- 2 Αναλύουμε την παρακάτω λέξη στα συστατικά της, χρησιμοποιώντας το λεξικό, εάν δυσκολευτούμε.

ΕΠΙΝΩΨ:

3 Με τη βοήθεια του λεξικού μας, καταγράφουμε λέξεις με το πρόθημα επί-. Η ομάδα που θα συγκεντρώσει τις περισσότερες λέξεις, στον χρόνο που θα καθορίσει η/ο δασκάλα/ός μας, θα είναι και η νικήτρια.

Σημαντική διευκρίνιση:

Το **επί** χρησιμοποιείται και ως **ανεξάρτητη λέξη** (πρόθεση) σε συγκεκριμένες φράσεις που μας έχουν κληρονομηθεί από **παλαιότερες φάσεις** της γλώσσας μας, όπως, π.χ. επί λέξει, ένα επί δύο (η πράξη του πολλαπλασιασμού), επ' άπειρον κλπ.

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

B. Χρησιμοποιούμε παράγωγες λέξεις με το πρόθημα επί-

4 Συζητάμε αν θα άλλαζε κάτι στο ύφος του κειμένου, στην περίπτωση που στη θέση της λέξης «επινόηση», χρησιμοποιούσαμε τη συνώνυμή της;

- Σε ποια από τις δύο περιπτώσεις η νέα μέθοδος διδασκαλίας της Μαρίας Μοντεσόρι φαίνεται ακόμα πιο σημαντική; Γιατί, άραγε, συμβαίνει αυτό;
- Σε ποια από τις δύο παραπάνω περιπτώσεις μας δημιουργείται καλύτερη εντύπωση για τη Μαρία Μοντεσόρι; Τι καταφέρνει, λοιπόν, ο συγγραφέας χρησιμοποιώντας τη λέξη «επινόηση»;

5 Ξεχωρίζουμε ποιες από τις παρακάτω λέξεις χρησιμοποιούνται σε πιο επίσημες και ποιες σε πιο καθημερινές περιστάσεις επικοινωνίας, κυκλώνοντας με διαφορετικό χρώμα την κάθε λέξη;

επιβάτης, επιβαρύνω, επιβάλλω, επιθυμία, επιγραφή, επιδόρπιο, επιβλαβής, επιβίβαση, επικρίνω.

6 Συζητάμε αν υπάρχουν λέξεις στις οποίες διαφωνούμε, αν ακούγονται πιο επίσημες ή πιο καθημερινές. Γιατί άραγε συμβαίνει αυτό;

7.1 Ποιοι/ποιες και πώς προσπάθησαν να αλλάξουν τον κόσμο;

7 Αξιοποιούμε λέξεις που μάθαμε με το πρόθημα επί- για να διατυπώσουμε τρεις διαφορετικές προτάσεις.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

A. Μαθαίνουμε πώς λειτουργούν οι επιρρηματικοί προσδιορισμοί

8 Διαβάζουμε τις πιο κάτω προτάσεις και συζητάμε σε τι διαφέρουν, ως προς τις πληροφορίες που δίνουν.

- α. *Παρ' όλα αυτά, τα κατάφερα και το 1896 πήρα το πτυχίο μου. Έτσι, έγινα μία από τις πρώτες γυναίκες γιατρούς στην Ιταλία.*
- β. *Παρ' όλα αυτά, τα κατάφερα και πήρα το πτυχίο μου. Έτσι, έγινα μία από τις πρώτες γυναίκες γιατρούς.*

9 Συζητάμε γιατί, τελικά, είναι χρήσιμες οι φράσεις που παραλείφθηκαν στην πρόταση 8β.

10 Τι θα άλλαζε στο κείμενο της Μαρίας Μοντεσόρι, αν δεν υπήρχαν οι συγκεκριμένες πληροφορίες;

Οι παραπάνω φράσεις ονομάζονται επιρρηματικοί προσδιορισμοί και φανερώνουν τόπο και χρόνο.

11 Διαβάζουμε το παρακάτω απόσπασμα του κειμένου και κάνουμε τις απαραίτητες αλλαγές, ώστε να μην είναι ξεκάθαρος ο χρόνος και ο τόπος των γεγονότων.

Το 1907, εφάρμοσα τη νέα μέθοδο διδασκαλίας μου στο πρώτο μου σχολείο «Το Σπίτι των Παιδιών» (Casa del Bambini).

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

B. Εντοπίζουμε και αναγνωρίζουμε επιρρηματικούς προσδιορισμούς

12 Διαβάζουμε το πιο κάτω κείμενο και απαντάμε στα ερωτήματα που ακολουθούν.

«Ικμπάλ, ένα παιδί ενάντια στην παιδική εργασία»

Στα 5 χρόνια του ήταν σκλάβος, στα 11 επαναστάτης, στα 12 χρόνια του τον δολοφόνησαν τ' αφεντικά! Αυτή είναι η ιστορία του Ικμπάλ Μασίχ, του δωδεκάχρονου αγοριού από το Πακιστάν που έγινε το σύμβολο του αγώνα κατά της εκμετάλλευσης της παιδικής εργασίας.

Ο Ικμπάλ από την ηλικία των 5 ετών και για 6 χρόνια δούλευε σαν σκλάβος, στη γραμμή παραγωγής χαλιών στο Πακιστάν. Τα αφεντικά τον έδεναν με αλυσίδες για να μην το σκάσει, και του έδιναν ελάχιστη τροφή, ενώ πολλές φορές τον

κλείδωναν σε ένα σκοτεινό υπόγειο για τιμωρία. Το 1992, ψηφίστηκε νόμος στη χώρα του που καθιστούσε παράνομη την παιδική εργασία.

ARTI news (απόσπασμα).

13 Άραγε η ιστορία του Ικμπάλ είναι πραγματική; Τεκμηριώνουμε την απάντησή μας, με φράσεις από το κείμενο.

14 Προσπαθούμε να εντοπίσουμε στο κείμενο επιρρηματικούς προσδιορισμούς που να δηλώνουν τον τόπο και τον χρόνο. Μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε διαφορετικό χρώμα ή διαφορετικό σύμβολο για να διακρίνουμε τους προσδιορισμούς αυτούς.

Με το φιλαράκι ανάγνωσης, εξερευνούμε και μαθαίνουμε περισσότερα για την παιδική εργασία

Παρακολουθούμε την ομιλία της Μαλάλα και συζητάμε πού μοιάζει και πού διαφέρει η Μαλάλα από τον Ικμπάλ Μασίχ

Μπορούν τα
παιδιά ν' αλλάξουν
τον κόσμο;

7.2

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

Διακρίνουμε:

- τη μεταφορά από την κυριολεξία και τις λειτουργίες τους σε μια φανταστική αφήγηση.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

Μαθαίνουμε:

- να ξεχωρίζουμε τους χρονικούς, τους τοπικούς και τους τροπικούς προσδιορισμούς, όπως και τις λειτουργίες τους σε μια φανταστική αφήγηση.
- να σχηματίζουμε την παθητική μετοχή σε -μένος/η/ο και να διακρίνουμε τη λειτουργία της ως επιρρηματικό προσδιορισμό του τρόπου.

Γίνετε σαν τα παιδιά

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

Α. Μαθαίνουμε πώς λειτουργεί η μεταφορά

- 1 Διαβάζουμε το παρακάτω απόσπασμα και συζητάμε τους προβληματισμούς που ακολουθούν.

Τα τράβηξαν παράμερα σ' ένα ήσυχο μέρος, ενώ την ίδια στιγμή φούντωσε ο καβγάς.

α. Πώς καταλαβαίνουμε τη φράση «φούντωσε ο καβγάς;». Κυκλώνουμε το σωστό.

→ σταμάτησε ο καβγάς

→ δυνάμωσε ο καβγάς

β. Γιατί χρησιμοποιεί τη συγκεκριμένη φράση ο συγγραφέας;

γ. Σε ποια από τις δύο προτάσεις μας φαίνεται πιο μεγάλος ο καβγάς των πατεράδων;

- Τα τράβηξαν παράμερα σ' ένα ήσυχο μέρος, ενώ την ίδια στιγμή φούντωσε ο καβγάς.
- Τα τράβηξαν παράμερα σ' ένα ήσυχο μέρος, ενώ την ίδια στιγμή δυνάμωσε ο καβγάς.

δ. Συζητάμε, στην ομάδα μας, ποια εντύπωση δημιουργεί ο συγγραφέας του κειμένου για τους πατεράδες, χρησιμοποιώντας τη συγκεκριμένη φράση;

Η φράση «φούντωσε ο καβγάς» είναι μια **μεταφορά**,
ενώ η φράση «δυνάμωσε ο καβγάς» είναι μια **κυριολεξία**.

Η **κυριολεξία** είναι το σχήμα λόγου, στο οποίο η σημασία μιας λέξης ή φράσης χρησιμοποιείται με τη βασική - περιγραφική της σημασία π.χ. Το γάλα είναι ζεστό.

Η **μεταφορά** είναι είναι το σχήμα λόγου, στο οποίο η σημασία μιας λέξης ή φράσης επεκτείνεται και σε άλλες συγγενικές λέξεις που έχουν κάποια μικρή ή μεγάλη ομοιότητα με αυτήν. π.χ. Η Μαρία έχει χρυσή καρδιά (Η Μαρία έχει πολύ καλή καρδιά).

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

Β. Εξηγούμε μεταφορές μέσα από κυριολεξίες

2 Αντιστοιχίζουμε τις μεταφορές της πρώτης στήλης με τις κυριολεξίες της δεύτερης στήλης.

Μεταφορά	Κυριολεξία
Πραγματικά, η συμπεριφορά σου δείχνει ότι έχεις πέτρινη καρδιά. •	• Με εκνευρίζει πάρα πολύ.
Το μυαλό της τρέχει με χίλια. •	• Δε με συμπαθεί καθόλου.
Δε με χωνεύει καθόλου. •	• Δεν είσαι καλοσυνάτος άνθρωπος.
Μου σπάει τα νεύρα με τη συμπεριφορά του. •	• Σκέφτεται πολύ γρήγορα.

3 Διαβάζουμε τις παρακάτω προτάσεις και διακρίνουμε, πότε έχουμε μεταφορά και πότε κυριολεξία. Εξηγούμε, κάθε φορά, τη σημασία της μεταφοράς.

- α. Τράβηξαν τα παιδιά παράμερα σ' ένα ήσυχο μέρος, ενώ την ίδια στιγμή φούντωσε η φωτιά.
- β. Αυτή η διαδρομή είναι καλύτερη, γιατί μας βοήθησε να κόψουμε δρόμο.....
- γ. Σήμερα το απόγευμα έκανε ζέστη κι έτσι δεν καταφέραμε να παίξουμε ποδόσφαιρο.
- δ. Η τσάντα μου ήταν πολύ βαριά, γι' αυτό και αναγκάστηκα να αφαιρέσω κάποια αντικείμενα.
- ε. Με το που άκουσε την είδηση για το διαγώνισμα, έπεσε με τα μούτρα στο διάβασμα.
- στ. Την ώρα που μελετούσα τα μαθήματά μου, έπεσε χυμός πάνω στο βιβλίο μου.

7.2 Μπορούν τα παιδιά ν' αλλάξουν τον κόσμο;

Επιβεβαιώνουμε μέσα από ένα ψηφιακό παιχνίδι τις απαντήσεις μας

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

Γ. Η μεταφορά στην επικοινωνία

4 Διαβάζουμε και απαντάμε στα ερωτήματα που ακολουθούν:

α. Ποιες από τις μεταφορές της άσκησης Β.2 είναι πιο πιθανό να τις ακούσουμε να χρησιμοποιούνται από πιο νεαρούς, σε ηλικία, ομιλητές/τριες. Γιατί άραγε συμβαίνει αυτό;

β. Οι πιο νεαροί/ές σε ηλικία ομιλητές/τριες θα τις χρησιμοποιούσαν με την ίδια ευκολία:

→ αν μιλούσαν με συνομήλικούς τους;

→ αν μιλούσαν με μεγαλύτερους σε ηλικία ομιλητές/τριες;

5 Κάνουμε μια έρευνα στο οικογενειακό και φιλικό μας περιβάλλον, καταγράφοντας μεταφορές και κυριολεξίες που χρησιμοποιούνται και από ποιους. Μοιραζόμαστε τα αποτελέσματα της έρευνάς μας με τα υπόλοιπα παιδιά.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

Α. Μαθαίνουμε να αναγνωρίζουμε και να χρησιμοποιούμε χρονικούς, τοπικούς και τροπικούς προσδιορισμούς.

6 Ώρα για «βουβή» εικόνα

α. Διαβάζουμε τα παρακάτω αποσπάσματα και τα παρουσιάζουμε με μια «βουβή» εικόνα (με κινήσεις, αλλά χωρίς λόγο) στην υπόλοιπη τάξη:

Πρώτο απόσπασμα:

Όλοι οι μεγάλοι έδειξαν ενδιαφέρον κι άρχισαν να σχηματίζουν μια μεγάλη ουρά με φασαρία και σπρωξίματα. Γυναίκες και άντρες με τα μικρά τους περιμένουν ανυπόμονα μπροστά στην πόρτα.

Δεύτερο απόσπασμα:

Όλοι οι μεγάλοι έδειξαν ενδιαφέρον κι άρχισαν να σχηματίζουν μια μεγάλη ουρά.
Γυναίκες και άντρες με τα μικρά τους περιμένουν.

β. Σχολιάζουμε τις εκφράσεις και κινήσεις των παιδιών που παρουσίασαν τα πιο πάνω αποσπάσματα, μέσω της βουβής εικόνας.

γ. Διαβάζουμε, ξανά, τα πιο πάνω αποσπάσματα και τα συγκρίνουμε μεταξύ τους.

- Σε τι διαφέρουν;
- Ποιες πληροφορίες λείπουν από το δεύτερο απόσπασμα;
- Ποια εντύπωση δημιουργούν για τους ενήλικες οι φράσεις αυτές;

Τα στοιχεία της γλώσσας που μας πληροφορούν για τον **τρόπο**, τον **χρόνο** και τον **τόπο** που συμβαίνει ένα γεγονός ονομάζονται **επιρρηματικοί προσδιορισμοί του τρόπου, του τόπου και του χρόνου**.

Τα στοιχεία αυτά μπορεί να είναι:

A1. Τροπικά επιρρήματα: ανυπόμονα, ξαφνικά, εύκολα, δύσκολα κτλ.

A2. Τροπικές επιρρηματικές φράσεις: Εργάζεται **με φασαρία**, συμπεριφέρεται **με ευγένεια** κτλ.

B1. Τοπικά επιρρήματα: μπροστά, πίσω, δίπλα κτλ.

B2. Τοπικές επιρρηματικές φράσεις: στην πόρτα, στο σπίτι, στο σχολείο κτλ.

Γ1. Χρονικά επιρρήματα: σήμερα, χθες, αύριο κτλ.

Γ2. Χρονικές επιρρηματικές φράσεις: Θα βρεθούμε **κατά το βραδάκι**, ξεκίνησαν **με την ανατολή**, θα επιστρέψω **σε δέκα μέρες** κτλ.

Γ3. Ουσιαστικά σε αιτιατική και γενική πτώση: **Το πρωί**, ετοιμάσαμε τα πράγματά μας, θα ταξιδέψουμε στην Αμερική **του χρόνου** κτλ.

Υπενθύμιση: Τους **χρονικούς προσδιορισμούς** τους συναντήσαμε στο κείμενο που αναφερόταν στη Μαρία Μοντεσόρι, όπου είχαμε μια πραγματική αφήγηση, για αυτό και οι προσδιορισμοί αυτοί είχαν πιο **συγκεκριμένο** χαρακτήρα.

7.2 Μπορούν τα παιδιά ν' αλλάξουν τον κόσμο;

7 Διαβάζουμε τις παρακάτω προτάσεις και εντοπίζουμε τους επιρρηματικούς προσδιορισμούς και το είδος τους (χρονικοί, τοπικοί, τροπικοί), σημειώνοντάς τους πάνω στις προτάσεις.

- A. Σιγά σιγά, η φασαρία και τα σπρωξίματα δυνάμωναν.
- B. Ύστερα, χαμήλωσαν το κεφάλι τους.
- Γ. Ξαφνικά, κατάλαβαν.
- Δ. Την επόμενη μέρα, όλα άλλαξαν.
- E. Του χρόνου η κατάσταση, ίσως, είναι καλύτερη.
- Στ. ● Τα τράβηξαν παράμερα, σ' ένα ήσυχο μέρος.
- Z. ● Ο καθένας κρατούσε καβάλα στους ώμους του τον μικρό του γιο.
- H. ● Ήταν αρκετά αναπαυτικά, όπως απάνω σ' άλογα.

Εξασκούμαστε στη διάκριση επιρρηματικών προσδιορισμών, μέσα από ένα ψηφιακό παιχνίδι

8 Διαβάζουμε τις παρακάτω προτάσεις και προσπαθούμε να δώσουμε περισσότερες πληροφορίες κάθε φορά, που να αφορούν στον τόπο, τον τρόπο και τον χρόνο.

Παράδειγμα:

Ο Γιώργος διάβασε τα μαθήματά του.

Χθες, ο Γιώργος διάβασε τα μαθήματά του.

Χθες, ο Γιώργος διάβασε, στο δωμάτιό του, τα μαθήματά του.

Χθες, ο Γιώργος διάβασε, προσεκτικά, στο δωμάτιό του, τα μαθήματά του.

α. Τα παιδιά θα παίξουν κρυφτό.

β. Η/ο δασκάλα/ος δε μας έβαλε μαθήματα.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

B. Η συντακτική λειτουργία της μετοχής

9 Διαβάζουμε το ακόλουθο απόσπασμα του κειμένου και εντοπίζουμε λέξεις που να δείχνουν τα συναισθήματα των πατεράδων και των υπόλοιπων ενηλίκων, όταν κατάλαβαν τη λανθασμένη τους συμπεριφορά:

Οι δύο πατεράδες, ιδρωμένοι, στάθηκαν μπροστά στα παιδιά κατάπληκτοι. Ξαφνικά όλη η πλατεία σώπασε ντροπιασμένη.

Η λέξη ντροπιασμένη είναι **μετοχή**.

Η **μετοχή** έχει στοιχεία ρήματος (χρόνος, διάθεση), αλλά και στοιχεία ονόματος (γένος, κλίση), δηλαδή μετέχει και στις δύο γραμματικές κατηγορίες. Λειτουργεί ως επίθετο και ως κατηγορηματικός προσδιορισμός

Η ανθισμένη αμυγδαλιά ήταν πολύ όμορφη (ως επίθετο)

Η πλατεία σώπασε ντροπιασμένη (κατηγορηματικός προσδιορισμός)

10 Διαβάζουμε το παραπάνω απόσπασμα του κειμένου, παραλείποντας τα επίθετα και τις μετοχές.

- Τι αλλάζει, στο νόημα του κειμένου, με την παράλειψη των παραπάνω στοιχείων;
- Ποια αλλαγή στους πατεράδες και στους ενήλικες μας δείχνουν τα επίθετα και οι μετοχές;

7.2 Μπορούν τα παιδιά ν' αλλάξουν τον κόσμο;

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

Γ. Δημιουργία και ορθογραφία μετοχών

11 Μελετάμε παρακάτω παραδείγματα και βγάζουμε τα συμπεράσματά μας για τον τρόπο με τον οποίο δημιουργούνται οι μετοχές.

οργανώνω → οργανωμένος/η/ο

συγυρίζω → συγυρισμένος/η/ο

μαζεύω → μαζεμένος/η/ο

χάνω → χαμένος/η/ο

αγαπώ → αγαπημένος/η/ο

κόβω → κομμένος/η/ο

Οι μετοχές δημιουργούνται

.....

.....

.....

12 Δημιουργούμε μετοχές που να συνοδεύουν τα παρακάτω ουσιαστικά, ακολουθώντας το παράδειγμα:

→ **μειωμένο** (μειώνω) κόστος ζωής.

→ _____ (κλειδώνω) πόρτα.

→ _____ (χτυπώ) σκυλί.

→ _____ (παντρεύω) ζευγάρι.

→ _____ (διαβάζω) μαθητής.

→ _____ (τραυματίζω) σπουργίτι.

→ _____ (γράφω) άσκηση.

Παρακολουθούμε το παρακάτω βιντεάκι, ώστε να κάνουμε επανάληψη στα όσα μάθαμε σε σχέση με τη δημιουργία και την ορθογραφία των μετοχών

Πώς μπορούμε
εμείς να
δράσουμε για ν'
αλλάξουμε τον
κόσμο;

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

Μαθαίνουμε:

- να δημιουργούμε, να αναλύουμε και να χρησιμοποιούμε σύνθετες λέξεις με πρώτο συνθετικό τη λέξη «οίκος».
- να διακρίνουμε τα αριθμητικά επίθετα και τη λειτουργία τους σε ένα επιχειρηματολογικό κείμενο.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

Μαθαίνουμε:

- να διακρίνουμε τις διαφορετικές εγκλίσεις και τις λειτουργίες τους.
- να χρησιμοποιούμε τις εγκλίσεις και τα γραμματικά πρόσωπα σε επιχειρηματολογικά κείμενα και σε κείμενα οδηγιών.

Το ποδήλατο, ένα οικολογικό μεταφορικό μέσο

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

Α. Γνωρίζουμε σύνθετες λέξεις με πρώτο συνθετικό τη λέξη «οίκος»

- 1 Διαβάζουμε τις παρακάτω προτάσεις και εντοπίζουμε σε τι διαφέρουν μεταξύ τους:
 - Το ποδήλατο, ένα οικολογικό μεταφορικό μέσο.
 - Το ποδήλατο, ένα μεταφορικό μέσο φιλικό προς το περιβάλλον.
- 2 Ποια από τις παραπάνω προτάσεις μας φαίνεται πιο εύκολη στην κατανόηση για μικρά παιδιά και γιατί;
- 3 Ποια από τις δύο προτάσεις χρησιμοποιείται στο κείμενο του βιβλίου του μαθητή/τριας και γιατί;
- 4 Αναζητούμε στο λεξικό μας σύνθετες λέξεις με τη λέξη «οίκος» (σπίτι) και τις καταγράφουμε στο τετράδιο/ευρετήριο μας.

Δημιουργούμε τον εννοιολογικό χάρτη της λέξης «οίκος» σε ψηφιακή μορφή, διακρίνοντας ουσιαστικά από επίθετα

7.3 Πώς μπορούμε εμείς να δράσουμε για ν' αλλάξουμε τον κόσμο;

5 Διαβάζουμε τις παρακάτω λέξεις, οι οποίες προέρχονται από το ουσιαστικό «οίκος», και κυκλώνουμε αυτές που θεωρούμε πιο επίσημου ύφους:

οικογένεια, οικοδομή, οικονομία, οικολογία, οικόσημο, οικοτροφείο, οικοκυρά,
οικοδιδάσκαλος, οικοδεσπότης, οικονομικός.

6 Προσπαθούμε να εξηγήσουμε προφορικά τη σημασία των εξής λέξεων:

οικολογία, οικόσημο, οικοτροφείο, οικοδιδάσκαλος, οικοδεσπότης

Μπορούμε να ελέγξουμε τις ερμηνείες μας, μέσα από ένα ψηφιακό παιχνίδι ή αξιοποιώντας το έντυπο λεξικό μας

7 Καταγράφουμε τη σημασία **τριών** από τις παραπάνω λέξεις στο τετράδιο/ευρετήριό μας.

8 Συμπληρώνουμε τα κενά των παρακάτω προτάσεων με ουσιαστικά από την άσκηση 5.

- Στην _____ έγινε ένα εργατικό ατύχημα, αφού ένας εργαζόμενος έπεσε από τη σκάλα.
- Ο _____ του σπιτιού μας περιποιήθηκε πάρα πολύ, όταν μας έκανε το τραπέζι.
- Στην υπεραγορά υπήρχε μια _____ προσφορά γι' αυτό και την προτίμησα.
- Την περασμένη εβδομάδα, επισκεφθήκαμε με την _____ μου μια έκθεση ζωγραφικής και περάσαμε πολύ όμορφα.
- Στα Αγγλικά, κάνω ιδιαίτερο με έναν πολύ καλό _____,
- Στα πιο παλιά χρόνια οι αριστοκρατικές οικογένειες είχαν _____ στην είσοδο του σπιτιού τους.

9 Διατυπώνουμε τρεις (3) διαφορετικές προτάσεις με ουσιαστικά που προέρχονται από τη λέξη «οίκος», στον χώρο που ακολουθεί.

Β. Μαθαίνουμε για τα αριθμητικά επίθετα και τη λειτουργία τους

10 Διαβάζουμε τις δύο παρακάτω προτάσεις και τις συγκρίνουμε ως προς τις πληροφορίες που μας προσφέρουν.

- Η μετακίνηση με ποδήλατο απαιτεί 5 φορές λιγότερο χώρο.
- Η μετακίνηση με ποδήλατο απαιτεί λιγότερο χώρο.

11 Ποια από τις δύο προτάσεις χρησιμοποιείται στο κείμενο «Το ποδήλατο, ένα οικολογικό μεταφορικό μέσο» και γιατί;

12 Τι θα άλλαζε, αν στο κείμενο η πρόταση εμφανιζόταν με την εξής μορφή;

Η μετακίνηση με ποδήλατο απαιτεί πέντε φορές λιγότερο χώρο.

Το πέντε (5) είναι **αριθμητικό επίθετο**. Τα **αριθμητικά επίθετα** τα διακρίνουμε σε **απόλυτα, τακτικά, πολλαπλασιαστικά** και **αναλογικά**.

Απόλυτα: Φανερώνουν αριθμό αντικειμένων ή προσώπων (τρία, τέσσερα...).

Τακτικά: Δείχνουν σε ποια σειρά βρίσκεται κάποιος (ενδέκατος, σαραντακοστός/τεσσαρακοστός).

Πολλαπλασιαστικά: Φανερώνουν από πόσα μέρη αποτελείται κάτι (διπλός, τετραπλός).

Αναλογικά: Δείχνουν πόσες φορές είναι κάτι μεγαλύτερο από κάτι άλλο (τριπλάσιος, πενταπλάσιος).

Η παρουσία **συγκεκριμένων αριθμητικών δεδομένων** σε ένα κείμενο κάνει τα γεγονότα να παρουσιάζονται ως περισσότερο βέβαια/σίγουρα.

13 Συμπληρώνουμε τις πιο κάτω προτάσεις με το αριθμητικό επίθετο που ταιριάζει κάθε φορά.

- α. Στην τάξη είμαστε _____ (20) παιδιά.
- β. Ο πατέρας μου μαγείρεψε για όλους του τους φίλους και γι' αυτό χρειάστηκε να βάλει την _____ (2) δόση για τη συνταγή.
- γ. Αυτός ο διακόπτης είναι _____ (3).
- δ. Στεκόμωνα _____ (12) στη γραμμή και περίμενα υπομονετικά τη σειρά μου.

7.3 Πώς μπορούμε εμείς να δράσουμε για ν' αλλάξουμε τον κόσμο;

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

A. Εκφράζουμε την επιθυμία μας ή τη βεβαιότητά μας μέσα από τη γλώσσα

Τι μάθαμε για τις εγκλίσεις, μέχρι τώρα;

Όταν θέλουμε να εκφράσουμε πως κάτι είναι **βέβαιο και πραγματικό**, τότε χρησιμοποιούμε **οριστική έγκλιση** π.χ. Ο ήλιος ανατέλλει από την ανατολή και δύει στη δύση.

Όταν θέλουμε να εκφράσουμε μια **προσταγή**, χρησιμοποιούμε **προστακτική έγκλιση** π.χ. Σταμάτα τη φασαρία τώρα!

Όταν θέλουμε να εκφράσουμε μια **επιθυμία, ευχή, παράκληση, κλπ.**, χρησιμοποιούμε **υποτακτική έγκλιση** π.χ. Να μπορούσα να ταξιδέψω στο φεγγάρι.

Αντί να διαβάσουμε το παραπάνω πλαίσιο, μπορούμε εναλλακτικά να παρακολουθήσουμε το εξής βιντεάκι και να πάρουμε σημειώσεις για τις εγκλίσεις και τη χρήση τους

14 Μελετάμε τις παρακάτω προτάσεις και συζητάμε, στην ομάδα μας, σε ποιες από αυτές το γεγονός μας παρουσιάζεται **(α) ως κάτι βέβαιο** και σε ποιες από αυτές μας παρουσιάζεται **(β) ως επιθυμία να γίνει κάτι**.

- Για κοντινές διαδρομές ας επιλέξουμε να πάμε με τα πόδια, ενώ για διαδρομές μέσα στην πόλη μπορούμε να διακινηθούμε με το ποδήλατό μας.
- Για κοντινές διαδρομές επιλέγουμε να πάμε με τα πόδια, ενώ για διαδρομές μέσα στην πόλη μπορούμε να διακινηθούμε με το ποδήλατό μας.
- Για κοντινές διαδρομές επιλέξτε να πάτε με τα πόδια, ενώ για διαδρομές μέσα στην πόλη πρέπει να διακινηθείτε με το ποδήλατό σας.
- Για κοντινές διαδρομές να επιλέξετε να πάτε με τα πόδια, ενώ για διαδρομές μέσα στην πόλη πρέπει να διακινηθείτε με το ποδήλατό σας

Όταν το περιεχόμενο μιας πρότασης μας παρουσιάζεται ως κάτι **βέβαιο**, τότε αξιοποιείται η **οριστική έγκλιση** για να δηλωθεί ο βαθμός βεβαιότητας σχετικά με το περιεχόμενο της πρότασης αυτής:

«Για κοντινές διαδρομές **επιλέγουμε** να πάμε με τα πόδια».

Όταν το περιεχόμενο μιας πρότασης μας παρουσιάζεται ως μια επιθυμία, ευχή, παράκληση, προτροπή κτλ., τότε αξιοποιείται η **προστακτική** ή η **υποτακτική** έγκλιση για να δηλωθεί ο βαθμός αναγκαιότητας να υλοποιηθεί η επιθυμία αυτή:

Προστακτική: «Για κοντινές διαδρομές **επιλέξτε** να πάτε με τα πόδια».

Υποτακτική: «Για κοντινές διαδρομές **να επιλέξετε** να πάτε με τα πόδια».

«Για κοντινές διαδρομές **ας επιλέξουμε** να πάτε με τα πόδια».

15 🌊 Γιατί άραγε στην τελευταία παράγραφο του κειμένου *Το ποδήλατο, ένα οικολογικό μεταφορικό μέσο*, αξιοποιήθηκε η πρώτη πρόταση και όχι οι άλλες τρεις;

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

B. Κτίζουμε σχέσεις εξουσίας ή ισότητας με τους/τις αναγνώστες/στρίες

16 Μελετάμε τις παρακάτω προτάσεις και συζητάμε, γιατί στην τελευταία παράγραφο του κειμένου *Το ποδήλατο, ένα οικολογικό μεταφορικό μέσο*, αξιοποιήθηκε η πρώτη πρόταση και όχι η δεύτερη.

- Για κοντινές διαδρομές **ας επιλέξουμε** να πάμε με τα πόδια, ενώ για διαδρομές μέσα στην πόλη μπορούμε να διακινηθούμε με το ποδήλατό μας.
- Για κοντινές διαδρομές **να επιλέξουμε** να πάμε με τα πόδια, ενώ για διαδρομές μέσα στην πόλη πρέπει να διακινηθούμε με το ποδήλατό μας.

Τόσο στην πρώτη όσο και στη δεύτερη πρόταση, αξιοποιούμε την **υποτακτική έγκλιση**.

Η μορφή της υποτακτικής που σχηματίζεται με το μόριο «**ας**» ονομάζεται **προτρεπτική υποτακτική**, γιατί προτρέπει/παροτρύνει τους/τις αναγνώστες/στρίες ή τους/τις ακροατές/τριες να κάνουν κάτι, **χωρίς να τους υποχρεώνει**. Έτσι, δημιουργείται, περισσότερο, μια σχέση ισότητας του συγγραφέα προς τον αναγνώστη/στρία, παρά μια σχέση εξουσίας.

7.3 Πώς μπορούμε εμείς να δράσουμε για ν' αλλάξουμε τον κόσμο;

17 🟡 Πόσο τυχαία ήταν η επιλογή του α' πληθυντικού προσώπου στην πρώτη πρόταση παραπάνω; Τι θα άλλαζε στη σχέση ισότητας, ανάμεσα στον/στη συγγραφέα και αναγνώστες/στριες, αν επέλεγε το β' πληθυντικό;

18 🟡 Γιατί ο συγγραφέας επιλέγει να κάνει τον αναγνώστη να νιώσει ίσος με αυτόν;

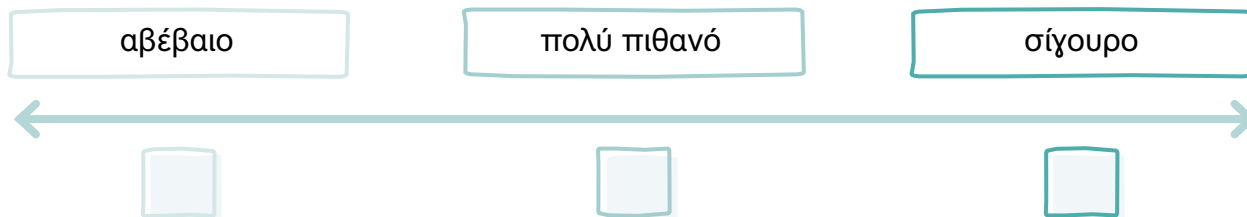
ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

Γ. Πώς παρουσιάζουμε ένα γεγονός ως βέβαιο ή αβέβαιο;

19 Διαβάζουμε τις παρακάτω προτάσεις και τις τοποθετούμε στη γραμμή της βεβαιότητας που ακολουθεί, δικαιολογώντας τις επιλογές μας.

- Τα παιδιά αλλάζουν τον κόσμο.
- Τα παιδιά μπορούν να αλλάξουν τον κόσμο.
- Ίσως τα παιδιά μπορέσουν να αλλάξουν τον κόσμο.

20 Συμπληρώνουμε τις παρακάτω προτάσεις από τη 2η παράγραφο του κειμένου *Το ποδήλατο, ένα οικολογικό μεταφορικό μέσο*.

- _____ ρύπους στο περιβάλλον.
- Η μετακίνηση με ποδήλατο _____ 5 φορές λιγότερο χώρο.

21 Σε ποιο χρόνο και έγκλιση βρίσκονται τα ρήματα και γιατί;

22 Τι καταφέρνει ο συγγραφέας με την αξιοποίηση της οριστικής έγκλισης, στην περίπτωση που μιλά για τα πλεονεκτήματα του ποδηλάτου;

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

Δ. Πόσο αναγκαίο είναι να γίνει κάτι;

Εξερευνούμε με ποιον τρόπο μπορούμε να δείξουμε, μέσα από τη γλώσσα, πόσο αναγκαίο είναι να γίνει κάτι ή όχι

23 Πόσο αναγκαίο είναι να γίνουν τα ακόλουθα γεγονότα, σύμφωνα με τον/την ομιλητή/τρια της κάθε πρότασης; Διαβάζουμε τις πιο κάτω προτάσεις και τις τοποθετούμε στη σκάλα της αναγκαιότητας.

- A. Μάλλον, πρέπει να μελετήσεις για το διαγώνισμα.
- B. Άραγε να μελετήσεις για το διαγώνισμα;
- Γ. Μελέτησε τώρα για το διαγώνισμα!
- Δ. Πρέπει σίγουρα να μελετήσεις για το διαγώνισμα.

Πολύ αναγκαίο

Όχι και τόσο αναγκαίο

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

Ε. Αναγνωρίζουμε τις εγκλίσεις και τις λειτουργίες τους

24 Αναγνωρίζουμε την έγκλιση καθεμιάς από τις παρακάτω προτάσεις. Στη συνέχεια, συζητάμε ποιος/ποια μπορεί να λέει κάθε πρόταση, σε ποιον/ποια και γιατί (π.χ., προτροπή, διαταγή, παράκληση, ευχή, απαγόρευση κτλ.). Μπορούμε και να διαφωνήσουμε.

- α. Εσύ να κοιτάς τη δουλειά σου και να μην ακούς τι λένε οι άλλοι.....
- β. Μη γράφετε στους τοίχους.....
- γ. Ας του τηλεφωνήσουμε, να δούμε τι έπαθε.....
- δ. Σώσε με, Θεέ μου, απ' αυτό το κακό.....
- ε. Ανοίγουμε το βιβλίο μας στη σελίδα 35, χωρίς καθυστέρηση!.....
- στ. Μου δίνεις ένα ποτήρι νερό, σε παρακαλώ;.....
- ζ. ● Είμαι πολύ διψασμένος! Μήπως υπάρχει γάλα στο ψυγείο;.....

7.3 Πώς μπορούμε εμείς να δράσουμε για ν' αλλάξουμε τον κόσμο;

Μια έγκλιση μπορεί να έχει **περισσότερες από μια λειτουργίες**. Κάποια παραδείγματα στα οποία συμβαίνει αυτό είναι και τα παρακάτω:

- **Οριστική με τη λειτουργία της προσταγής:** Ακολουθούμε όλους/ες την οδηγία της δασκάλας/ου μας.
- **Προστακτική με τη λειτουργία της παρότρυνσης:** Προσπάθησε να γράψεις την άσκηση με καλύτερα γράμματα.
- **Υποτακτική με τη λειτουργία της προσταγής:** Να πάτε όλοι τώρα αμέσως στην αυλή!

25 Καταγράφουμε συμβουλές που θα δίνουμε στους ενήλικες για έναν καλύτερο κόσμο.

Συμβουλές για έναν καλύτερο κόσμο από τους μικρούς στους μεγάλους

26 Συζητάμε τα κείμενά μας από άποψη α) περιεχομένου και β) γλωσσικών επιλογών, σε σχέση με την έγκλιση και το γραμματικό πρόσωπο και αριθμό.

27 Αξιοποιούμε **μια** από τις συμβουλές μας και μετατρέπουμε το ρήμα ή τα ρήματα της πρότασης στις άλλες δύο εγκλίσεις, πέρα από την έγκλιση που χρησιμοποιήσαμε στο κείμενό μας.

28 Τι αλλάζει στο κείμενό μας με τις παραπάνω μετατροπές;

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

7.4

Επαναληπτική
υποενότητα

Μπορούμε να
αφηγηθούμε τη ζωή
και τη δράση ενός/
μίας επαναστάτη/
τριας για έναν
καλύτερο κόσμο;

- 1 Συμπληρώνουμε τις παρακάτω προτάσεις με κάποιες από τις λέξεις που σχηματίστηκαν με το πρόθημα «επί»:

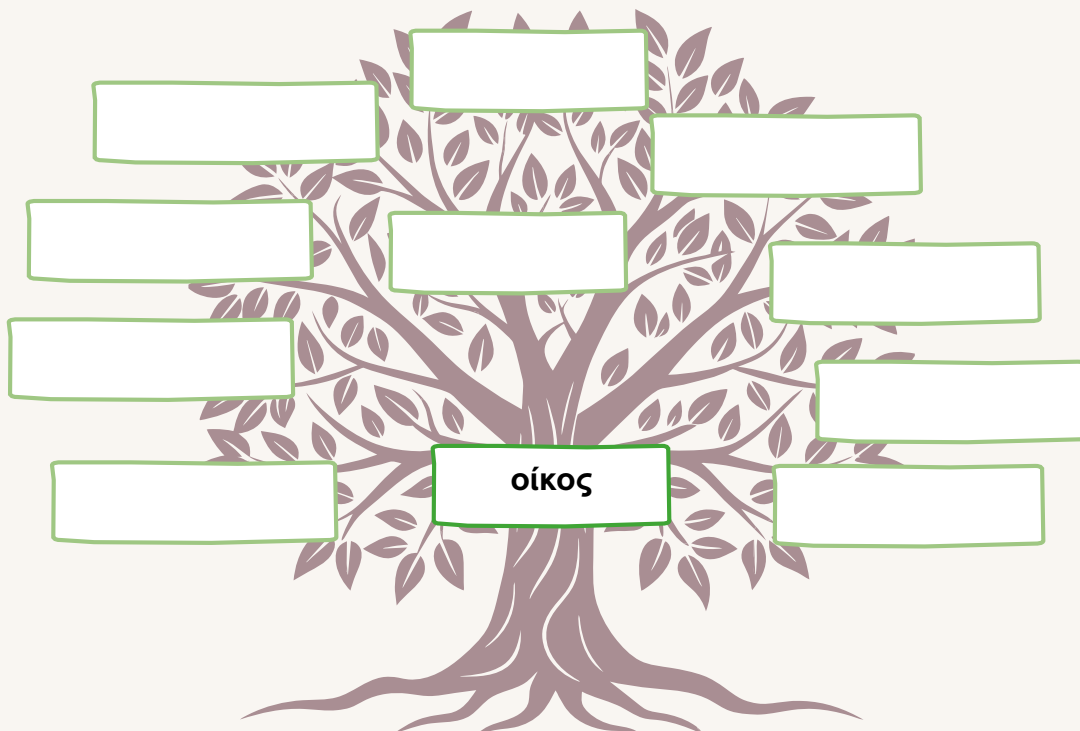
επιβάτης, επιβαρύνω, επιβάλλω, επιθυμία, επιγραφή,
επιδόρπιο, επιβλαβής, επιβίβαση, επικρίνω, επικρατώ.

- α. Όλοι οι _____ έδεσαν τη ζώνη τους, μετά την _____ τους στο αεροπλάνο.
β. Η _____ όλων μας είναι να _____ παγκόσμια ειρήνη.
γ. Μετά από ένα ωραίο γεύμα, ταιριάζει ένα λαχταριστό _____.
δ. 🌍 Δεν πρέπει να _____ τη γνώμη μας στους γύρω μας.

Αναζητούμε στο κρυπτόλεξο λέξεις που έχουν πρώτο συνθετικό τη λέξη οίκος

- 2 Φτιάχνουμε την οικογένεια λέξεων της λέξης «οίκος» αξιοποιώντας το ακόλουθο σχεδιάγραμμα.

7.4 Μπορούμε να αφηγηθούμε τη ζωή και τη δράση ενός/μίας επαναστάτη/τριας για έναν καλύτερο κόσμο;

Εξασκούμαστε στη διάκριση της μεταφοράς από την κυριολεξία, μέσα από ένα ψηφιακό παιχνίδι

- 3 Βρίσκουμε τα αριθμητικά επίθετα που αντιστοιχούν στους παρακάτω αριθμούς και τα γράφουμε και στις τέσσερις μορφές τους:

	απόλυτα	τακτικά	πολλ/στικά	αναλογικά
8				
11				
15				
30				

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

A. Διαβάζουμε το παρακάτω κείμενο και απαντάμε στις ερωτήσεις που ακολουθούν

Πορεία Ειρήνης από τα παιδιά των δημοτικών σχολείων του Δήμου Ύψωνα

Η ανακοίνωση του Δήμου Ύψωνα:

Την Τρίτη 14/11/23, τα παιδιά και οι δάσκαλοι των τριών δημοτικών σχολείων του Δήμου μας θα αφήσουν τα θρανία και τα βιβλία τους και θα βγουν στους δρόμους να κάνουν μάθημα ενάντια στον πόλεμο.

Θα ενώσουν τη φωνή και το βήμα τους με τα εκατομμύρια των πολιτών που αγωνιούν και περπατούν σήμερα για την παγκόσμια ειρήνη. Τα παιδιά μας θα υψώσουν τη φωνή και το ανάστημά τους για να υπερασπιστούν το δικαίωμα στη ζωή και την ειρήνη.

Η πορεία στις 11:00 π.μ θα καταλήξει στην πλατεία Μάριου Τόκα, όπου με τραγούδια και ποιήματα, με λουλούδια και περιστέρια, τα παιδιά μας θα βοηθήσουν να σηκώσουμε το λαβωμένο ήλιο της ειρήνης πάνω από τον κόσμο.

Lemosos (μπλογκ), (απόσπασμα).

4 Ποιο από τα κείμενα του βιβλίου του μαθητή/τριας μας θυμίζει το παραπάνω κείμενο και γιατί;

5 Πώς καταλαβαίνουμε ότι το παραπάνω κείμενο αναφέρεται σε ένα πραγματικό γεγονός; Εντοπίζουμε φράσεις από το κείμενο που να το επιβεβαιώνουν.

6 Κάνουμε μια επαναληπτική ανάγνωση στο παραπάνω κείμενο και εντοπίζουμε με ένα διαφορετικό χρώμα τους τοπικούς, χρονικούς και τροπικούς προσδιορισμούς.

7 🟡 Σε συνεργασία με το ζευγάρι ή την ομάδα μας, μετατρέπουμε την παραπάνω ανακοίνωση σε αφίσα. Θυμόμαστε πως σε μια αφίσα είναι πολύ σημαντικό να έχουμε:

- το γεγονός,
- τον τόπο και τον χρόνο του γεγονότος,
- ένα σύνθημα σχετικό με το θέμα μας,
- τους διοργανωτές,
- μια ελκυστική εικόνα.

Γινόμαστε ξεφτέρια στη διάκριση των τοπικών, χρονικών και τροπικών επιρρηματικών προσδιορισμών, μέσα από ένα ψηφιακό παιχνίδι

8 Γράφουμε σε ποια έγκλιση βρίσκονται τα ρήματα των παρακάτω προτάσεων. Συζητάμε ποιος/ποια μπορεί να λέει κάθε πρόταση, σε ποιον/ποια και γιατί (π.χ. **διατύπωση ευχής, απορίας, οδηγίας, συμβουλής κτλ.**). Καταγράφουμε, αν θέλουμε, μικρούς διαλόγους

- Μακάρι να πήγαινα κι εγώ εκδρομή μαζί σας.

- Άραγε θα συναντήσω τη Μαρία σήμερα;

- Φρόντιζε πάντα τη συμπεριφορά σου για το καλό σου.

- Δοκίμασε αυτό το κρασί! Δε θα το μετανιώσεις.

- Δε μιλάμε χωρίς άδεια.

7.4 Μπορούμε να αφηγηθούμε τη ζωή και τη δράση ενός/μίας επαναστάτη/τριας για έναν καλύτερο κόσμο;

9 Σημειώνουμε ποιες από τις παρακάτω προτάσεις μπορεί να δηλώνουν: α) **βεβαιότητα**, β) **επιθυμία**, γ) **και τα δύο**, συζητώντας ποιος/ποια το λέει σε ποιον/ποια και γιατί.

- «Ποδηλατούμε, χαράζοντας τις πράσινες διαδρομές».
- «Ποδηλατείτε, χαράζοντας τις πράσινες διαδρομές».....
- «Να ποδηλατείτε, χαράζοντας τις πράσινες διαδρομές».

10 Διαβάζουμε τις παρακάτω προτάσεις και συζητάμε το ερώτημα που ακολουθεί.

Σε τι μοιάζουν και σε τι διαφέρουν οι δύο παρακάτω προτάσεις;

«Ας δώσουμε τον κόσμο στα παιδιά».

«Να δώσουμε τον κόσμο στα παιδιά».

Δημιουργούμε τον δικό μας κώδικα για ασφαλή χρήση του ποδηλάτου, μετατρέποντας τις εικόνες σε γλωσσικό κείμενο στον κειμενογράφο

Αυτο-αξιολόγηση

Βάζουμε ✓ σε ό,τι μπορούμε να κάνουμε καλά

Σε αυτή την ενότητα έμαθα:

- να διακρίνω λέξεις με το πρόθημα επί-
- να αναλύω και να συνθέτω λέξεις με πρώτο συνθετικό τη λέξη «οίκος».....
- να διακρίνω τη μεταφορά από την κυριολεξία
- να εντοπίζω επιρρηματικούς προσδιορισμούς του τρόπου, του χρόνου και του τόπου.
- να ξεχωρίζω τις διαφορετικές λειτουργίες των εγκλίσεων.
- να αξιοποιώ τις εγκλίσεις για τη διατύπωση συμβουλών, οδηγιών και συνθημάτων.

Ανακαλύπτουμε τη σημασία των φράσεων

Ενότητα 6

Τσουκαλά, Χ. 2016 (επιμ.). «Το όνομά μου είναι Εχσάν, είμαι 17 χρονών, από το Αφγανιστάν». Στο Μονόλογοι από το Αιγαίο. Το ταξίδι και τα όνειρα ασυνόδευτων ανήλικων προσφύγων, σ.10. Αθήνα: Πανελλήνιο Δίκτυο για το Θέατρο στην Εκπαίδευση & Ύψατη Αρμοστικότητα του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες. ISBN 978-960-9529-02-0. https://www.unhcr.org/gr/wp-content/uploads/sites/10/2019/07/gia_internet_monologoiapo_to_aigaiο.pdf

Ενότητα 7

«ΙΚμπάλ, ένα παιδί ενάντια στην παιδική εργασία». *ARTI news*, 09/12/2022. <http://artinews.gr/%CE%B9%CE%BA%CE%BC%CF%80%CE%AC%CE%BB-%CE%AD%CE%BD%CE%B1-%CF%80%CE%B1%CE%B9%CE%B4%CE%AF-%CE%B5%CE%BD%CE%AC%CE%BD%CF%84%CE%B9%CE%B1-%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CF%80%CE%B1%CE%B9%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%B5%CF%81%CE%B3%CE%B1%CF%83%CE%AF%CE%B1.html>

«Πορεία Ειρήνης στον Ύψωνα από τα παιδιά των δημοτικών». *Lemosos blog*, 10/11/2023. <https://lemososblog.com/poreia-eirinis-ston-ypsona-ta-paidia-ton-dimotikon/>

ΕΙΚΟΝΕΣ/ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ

Ενότητα 5

σσ. 7 Shutterstock [<https://www.shutterstock.com/>]

σσ. 29 Αργυρώ Μπαρμπαρίγου, www.argiro.gr

Ενότητα 6

σσ. 31 Shutterstock [<https://www.shutterstock.com/>]

Ενότητα 7

Βίντεο:

Γραφείο του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, «Μαλάλα Γιουσαφζάι: Ομιλία σχετικά με την εκπαίδευση στο ευρωκοινοβούλιο», Ιούνιος 2, 2022. Διάρκεια: 2:23. <https://www.youtube.com/watch?v=y4tluD1ddY8>

Εικόνες:

σσ. 55, 59, 76: Shutterstock [<https://www.shutterstock.com/>]

